

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
Katedra historie**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Prezenční vojenská služba za socialismu
ve vzpomínkách pamětníků**

Petr Drož

Vedoucí práce: PaedDr. Naděžda Morávková, PhD.

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 2016

.....

Obsah

Úvod	6
1 Politická situace v Československu v 60., 70. a 80. letech 20. století, termín voják, pojem Československé lidové armády, její funkce a jednotky	9
1.1 Politická situace v Československu v 60., 70. a 80. letech 20. století.....	9
1.2 Termín voják, pojem Československá lidová armáda, její funkce a jednotky.....	14
2 Odvody branců, nástup k vojenskému útvaru, přijímač a mazácká vojna a vojenská přísaha	19
2.1 Odvod branců a nástup k vojenskému útvaru	19
2.2 Přijímač, mazácká vojna a vojenská přísaha	24
3 Příprava vojáků a cvičení, stravování vojáků a služby	32
3.1 Příprava vojáků a cvičení	32
3.2 Stravování vojáků.....	37
3.3 Služby v kasárnách.....	39
4 Vycházky, opuštěáky, dovolenky, jak se šlo do civilu, co nám vojna dala.....	42
4.1 Vycházky, opuštěáky a dovolenky	42
4.2 Jak se šlo do civilu, co nám vojna dala	43
5 Specifika služby u vojenského útvaru Valašské Meziříčí ve vzpomínkách pamětníka...	46
Summary	50
Závěr.....	51
Prameny.....	57
Seznam příloh.....	62
Přílohy	I

Anotace

Cílem této bakalářské práce je seznámit čtenáře s Československou lidovou armádou, jejími útvary, organizací, historií a dále poznat každodenní život vojáků, kteří v ní plnili prezenční vojenskou službu.

Klíčová slova: Československá lidová armáda; voják; kasárna; vojenská přísaha; příprava vojáků

Annotation

The aim of this thesis is to introduce readers about Czechoslovak people's army its formations, organizations, history and to get know my readers about everyday life of soldiers who were a part of that army and who were fulfilling its attendance military service.

Keywords: Czechoslovak people's army; soldier; barrack; military oath; soldier's preparation

Úvod

Tématem této bakalářské práce je seznámit čtenáře s Československou lidovou armádou, její funkcí, kterou plnila v socialistickém Československu, a také s jejími útvary, které v ní působily. V této souvislosti bude cílem této práce poznat především každodenní život vojáků působících v této armádě po dobu plnění základní vojenské služby a měli tedy s touto službou bezprostřední zkušenost, především pak zjistit, jakým způsobem dva roky základní vojenské služby v socialistickém Československu ovlivnily psychické pochody a chování mladých mužů. Práce popisuje období strávené na vojně a zaznamenává situace, které byly významné z hlediska přeměny civilisty ve vojáka základní služby. Výzkum byl zaměřen na období socialismu v Československu, tj. od 60. do 80. let 20. století. Literatura se dá zaměřit podle kritéria, jak je na vojáky nahlíženo. Tematika vojenské služby byla hojně zpracovávána nejen v oblasti literární, ale i filmové. V rámci sepisování práce byly využity zejména memoáry jednotlivých pamětníků, kteří měli osobní zkušenosti z výkonu vojenské služby za socialismu, a dále pak relevantní internetové zdroje zabývající se tematikou vojenské služby v období socialismu v Československu.

Práce je členěna na 4 hlavní kapitoly a několik podkapitol. Samostatná kapitola bude také věnována službě u vojenského útvaru Valašské Meziříčí. Při psaní práce bylo čerpáno z pramenů soudobé i novější literatury, které byly vzájemně porovnávány při výkladu některých historických skutečností. Vzhledem ke způsobu zpracování práce bylo nejvíce čerpáno z literatury, která poskytovala obraz o tehdejší životě vojáků. Vše bylo samozřejmě srovnáváno s výpověďmi několika respondentů, u nichž bylo prováděno kvalitativní šetření a kteří vykonávali základní vojenskou službu v době socialismu v tehdejší Československu. Toto šetření bylo prováděno zejména za účelem zjištění, jakým způsobem vojáci základní služby trávili svoji dvouletou službu u Československé lidové armády. Při sepisování práce byla využita metoda orální historie a analýza literatury vztahující se k tématu. Během vzniku této práce se autor snažil o sehnání kronik jednotlivých vojenských útvarů, což se však z důvodu rušení vojenských útvarů nepodařilo.

První kapitola je zaměřena na charakteristiku „socialismu“, tj. let šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých v tehdejší Československu. Zvláštní důraz je kladen zejména na období srpnových dnů roku 1968, kdy došlo k vojenské intervenci vojsk Varšavské smlouvy na území Československé socialistické republiky a Československé lidové armádě

byl vydán rozkaz k bojové pohotovosti, následně však rozkaz k návratu do kasáren. Dalším významným mezníkem v historii Československa byl rok 1989, kdy vojáci základní služby měli oprávněnou obavu, zda nebudou nuceni zakročit proti vlastnímu obyvatelstvu. Další část první kapitoly je zaměřena na výklad určitých pojmů. Je zde definován pojem voják jako člověk, jehož povinností je bránit svou vlast v případě politického konfliktu své země. Dále je zde charakterizována Československá lidová armáda, její vznik. V tomto směru je zde použit výklad z dobové literatury, který je však do značné míry ovlivněn tehdejší komunistickou ideologií. Tento výklad je však vzápětí podpořen výkladem ze současné literatury.

Druhá kapitola je ve své první části zaměřena na průběh odvodního řízení nově nastupujících branců k výkonu základní vojenské služby v Československé lidové armádě. Výklad je podpořen výpověďmi několika respondentů, kteří zažili průběh odvodového řízení krátce před tím, než dostali povolávací rozkaz k příslušnému vojenskému útvaru. Jsou zde rozebrány jejich pocity i nálady. Posléze je zde také charakterizováno, jak probíhala cesta nových branců k příslušnému vojenskému útvaru, jejich přijímání a jejich první den na vojně. Část je věnována také absolventům vysokých škol.

Dále jsou zde charakterizovány první dny, které vojáci prožili po nástupu k příslušnému vojenskému útvaru, a také je zde charakterizováno tzv. období přijímače, tj. prvních 30 dní po nástupu k vojenskému útvaru až do vojenské přísahy. Zde je charakterizováno, jak probíhalo ubytování, fasování vojenské výstroje a také předpisové ostříhání vojáků základní vojenské služby. Toto vše samozřejmě souviselo s tzv. „mazáckou vojnou“, s níž byla spojena ona temnější část základní vojenské služby, kterou byla šikana na jednotlivých útvarech. Jsou zde popisovány nejrůznější druhy šikany, podpořené autentickými vzpomínkami několika respondentů. Kapitola je zakončena průběhem vojenské přísahy, ve které voják slibuje, že bude bránit socialistickou vlast po boku Sovětského svazu proti každému nepříteli.

Třetí kapitola se v první části zaměřuje na přípravu vojáků základní vojenské služby, je zde podrobně charakterizována zejména politická příprava, na kterou byl v tehdejší armádě kladen obzvláštní důraz, dále jsou zde popsány pořadová, střelecká příprava, zdravotnická příprava, ženijní příprava a tělesná příprava vojáků základní služby. Toto je podpořeno podklady ze soudobé literatury v kontrastu se vzpomínkami respondentů. Další část této kapitoly je zaměřena na stravování vojáků v kasárnách, zejména pak na jeho průběh, kvalitu a kvantitu stravování u vojenských útvarů.

Čtvrtá a poslední kapitola je ve své první části zaměřena na služby v kasárnách. Je zde podrobně rozebráno, jak fungoval jednotlivý operační den, systém plánování služeb i význam hesla, které bylo důležité zejména při předávání jednotlivých služeb a setkávání hlídek, aby nebylo možné zjistit, kdo před daným vojákem stojí. Význam hesla byl obrovský a jeho neznalost mohla mít fatální důsledky. Dále je zde také popsáno, jakou funkci plnil dozorčí útvaru, dozorčí roty a jak probíhal výkon strážní služby v kasárnách. Výklad soudobé literatury je opět podpořen výpovědí několika respondentů.

Závěrečná část čtvrté kapitoly je zaměřena zejména na průběh a systém vycházek. Je zde stanoveno, kdo vycházku uděloval a kam se zapisovala. Dále je zde charakterizován pojem „opušťák“, (což bylo opuštění posádky), pojem dovolené a také její tehdejší právní úprava. Samotný závěr práce je zaměřen na poslední dny vojáků základní služby, jejich pocity, dojmy a nálady plynoucí z jejího výkonu.

1 Politická situace v Československu v 60., 70. a 80. letech 20. století, termín voják, pojem Československé lidové armády, její funkce a jednotky

1.1 Politická situace v Československu v 60., 70. a 80. letech 20. století

Šedesátá léta v Československu probíhala ve znamení nové ústavy z roku 1960, jejíž název byl socialistická. Tato ústava ve své podstatě potvrdila existenci totalitní moci v Československu. Došlo ke změně v názvu státu na Československou socialistickou republiku (ČSSR), byl přijat nový státní znak a země byla nově rozdělena na 8 krajů včetně hlavního města Prahy. V 60. letech docházelo rovněž k uvolňování politického a kulturního života ve společnosti a docházelo také ke kritice stávajícího režimu, zejména pak jeho neměnnosti. Nutnost potřeby reformem se projevila zejména v hospodářství. Hlavní osobností v tomto směru byl zejména Oto Šik. V tomto období se také začíná projevovat větší informovanost občanů o životě v západním světě. Cílem reformistů byl tzv. „socialismus s lidskou tváří“. Tato tendence se razantněji projevila zejména v období tzv. Pražského jara roku 1968. V lednu 1968 vystřídal ve funkci dosavadního tajemníka Ústředního výboru komunistické strany Československa Antonína Novotného Alexander Dubček. 22. března 1968 odstoupil prezident Novotný ze své funkce a na jeho místo 30. března 1968 nastoupil generál Ludvík Svoboda.

27. června roku 1968 bylo z obavy před utišením stávajících revolučních snah vydáno prohlášení, tzv. výzva „Dva tisíce slov“, která byla určena dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům a dalším. Text byl publikován spisovatelem Ludvíkem Vaculíkem. Dne 15. července se ve Varšavě dohodli představitelé Bulharska, Maďarska, Německé demokratické republiky, Polska a Svazu sovětských socialistických republik na schválení otevřeného dopisu Komunistické straně Československa, ve kterém označili situaci za katastrofickou a vážně hrozili a českým reformistům a varovali je. Současně s tímto počinem byla také připravována vojenská intervence do Československa, která vyvrcholila vojenským zásahem „spřátelených armád“ do Československa dne 21. srpna 1968.¹

¹ NĚMEC, Václav a David BAREK. *60. léta v Československu* [online]. dejepis.com [cit. 2015-07-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.dejepis.com/ucebnice/60-leta-v-ceskoslovensku-prazske-jaro-1968/>>.

„Večer jsme se dobře, za přispění dobrého vína, bavili s menší společností v baru v Mariánských Lázních. Ve 2 hodiny ráno se mnou trásl šéf motorestu a tahal mě z postele se slovy: „Vstávej Honzo, jsou tady Rusáci.“ Dodnes se mi vybavuje absurdita oné situace, její neuvěřitelnost. Strčil jsem hlavu pod studenou sprchu a konečně pochopil, že šéf si nedělá legraci. Bylo chladné srpnové nadráno, když jsem vyšel z motorestu v uniformě s hodností četaře k nedaleké silnici na Cheb, abych se dostal ke své posádce. Mezi motorestem a silnicí stál tank s bílým pruhem a na něm seděli dva špinaví ruští vojáci. Musel jsem kolem nich projít a byla ve mně malá dušička, protože jsem neměl nejmenší tušení, jak může takové setkání dopadnout. Ale nic se nestalo, jen mě do nosu udeřil smrad z jejich cigaret. Seděli na tanku a tupě zírali do tmy. Došel jsem bez újmy na silnici a doufal, že pojedou něco, co by mě mohlo přemístit do Chebu. Netrvalo to ani 10 minut a blížilo se rychle auto. Mávnul jsem a Mercedes zastavil. Němec. Vyděšený Němec, který z Československa ujížděl, jak nejrychleji mohl. Ptal se mě, co se to tady děje, ale já jsem měl zjevně méně informací než on. Ochtově mě dovezl až k bráně kasáren v Chebu. To bylo asi 3 hodiny ráno, všude se svítilo a všude byl chaos. Důstojníci byli zmateni a bez rozkazů. Objevovalo se mnoho spekulací, dokonce i takové, že budeme bojovat proti okupačním vojskům. Odpoledne jsme vyfasovali samopaly a každý měl 4 plné zásobníky ostrých nábojů. Večer 21. srpna jsme naskákali na otevřené „vétřiesky“ a odjížděli z kasáren do terénu. Kamsi. Bez děl. Byli z nás opět pěšáci. Na tu jízdu večerním Chebem nikdy nezapomenu. Chodníky byly plné lidí, kteří vykřikovali emotivní výroky a volali na nás, kteří jsme kolem nich pomalu projížděli na otevřených nákladáčích. Běhal nám z toho mráz po zádech a říkali jsme si, že s civilem je konec, možná i se životem. Den, noc a den jsme byli roztaženi v terénu někde poblíž Chebu a tvořili jakousi frontu. Ve dne nad námi přelétaly stíhačky s rudými hvězdami na směrovkách v nízkém letu. V noci občas někdo odněkud někam vystřelil, střela zasvítla ve tmě a zdusila se někde v terénu před námi. Nervozita se pomalu vytrácela, měli jsme hlad a žízeň. Pak přišel odněkud rozkaz k návratu do kasáren.“² Z tohoto líčení je patrná určitá nejistota, zmatek i obavy z budoucnosti v řadách obyčejných vojáků základní služby i vojáků z povolání působících v řadách lidové armády v oněch srpnových dnech roku 1968.

Po nástupu Gustáva Husáka k moci dne 17. 04. 1969 začíná v Československu tzv. doba normalizace, která znamenala znovuobnovení komunistického režimu s vedoucí

² ŠTEFFL, Jan. *Vojna v Chebu: Vzpomínky na vojenskou základní službu* [online]. sensen.cz, 2013 [cit. 2015-07-21]. Dostupné z WWW: <[http://www.sensen.cz/narodni-kronika/listovat-kronikou/narodni-kronika/vojna-nebyla-kojna-\(1\)/](http://www.sensen.cz/narodni-kronika/listovat-kronikou/narodni-kronika/vojna-nebyla-kojna-(1)/)>.

úlohou Komunistické strany Československa. V srpnu roku 1969 občané Československa manifestačně odmítli vstup intervenčních „spřátelených“ armád na území Československa. Sešlo se zde zhruba 100 000 lidí. Národní shromáždění přijalo tzv. „pendrekový zákon“, který umožňoval uplatňovat silové prostředky proti lidem, kteří byli proti stávajícímu režimu. Dne 21. 08. 1969 jednotky Pohraniční stráže Československé lidové armády a Lidových milicí rázně manifestaci potlačily. Od podzimu roku 1969 nastává normalizace ve své typizované podobě. Nejprve dochází k výměně vedoucích funkcionářů v Komunistické straně Československa aktivně zapojených do Pražského jara roku 1968. Na jaře roku 1970 začínají politické prověrky nejprve u členů Komunistické strany Československa, později i u bezpartajních. V prosinci 1970, po 13. sjezdu Komunistické strany Československa, je vydáno Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti, v němž byla zdůrazněna role strany, vztah k Sovětskému svazu a pochválena historická úloha Vasilu Biľaka. V květnu 1971 se konal 14. sjezd Komunistické strany Československa, na němž byla potvrzena vedoucí úloha strany. Gustáv Husák je potvrzen jako předseda strany. Sám vymyslel tzv. „salámovou taktiku“, která spočívala v naplnění obchodů levnými potravinami za účelem uklidnění národa. Průmyslová výroba ve státě rostla. Tato politika vedla k soběstačnosti při výrobě potravin.

Disidentská hnutí však poměry odmítala. V roce 1976 se sešel Václav Havel, Pavel Kohout a Zdeněk Mlynář za účelem vytvořit Chartu 77. Jednalo se o dokument, který podrobí kritice dosavadní poměry. Gustáv Husák a vláda budou vyzváni, aby plnili zákony naší ústavy. Na podzim roku 1976 byl tento dokument vytvořen, podepsalo jej 242 signatářů. V lednu 1977 byla Charta 77 předána vládě, ale členové Národního shromáždění ani prezident ji nepřijali. Dne 28. 01. 1977 nechal prezident Husák pozvat české herce a také spisovatele do Národního divadla, v němž byla podepsána Anticharta, a režim začal chartisty stíhat.³

Špatné výsledky hospodaření v 70. letech v Československu si vyžádaly začátek provedení přestavby. Program této přestavby byl poprvé uveřejněn v Sovětském svazu po nástupu Michaila Gorbačova do funkce v roce 1985. S přestavbou byla spojena i informovanost spojená s potřebou otevřeně mluvit o problémech. Naděje, že by přestavba mohla vést k nějakému cíli, však definitivně zanikla po nástupu Miloše Jakeše do funkce tajemníka Komunistické strany Československa. Větší projevy nespokojenosti se současným stavem začaly v srpnu roku 1988 při příležitosti 20. výročí vstupu invazních vojsk

³ HELLER, Petr. *Československo v 70. letech*. [online]. dejepis.info, 2012 [cit. 2015-07-21]. Dostupné z WWW: <<http://dejepis.info/?t=235>>.

„spřátelených armád“ do Československa. Protestní akce pak pokračovaly až do konce totalitního režimu v naší zemi.

V lednu roku 1989 se konaly vzpomínkové akce při příležitosti 20 let od upálení Jana Palacha. Do ulic byla vyslána vodní děla, zásahové jednotky a psovodi. Další demonstrace proběhly dne 21. srpna 1989 a 28. října 1989, kdy se je strana snažila potlačit protipatřeními prostřednictvím Státní bezpečnosti. Mezitím došlo k pádu berlínské zdi a pro komunistickou stranu nebyly příznivé ani zprávy z Polska a Maďarska. Za této situace později dochází k rozkladu celého východního bloku. Dne 17. listopadu roku 1989 se konala demonstrace při příležitosti 50. výročí uzavření českých vysokých škol nacisty v roce 1939. Poté, co demonstranti odešli z Vyšehradu, kde vzpomněli na studenta Jana Opletala zastřeleného nacisty v roce 1939, v centru Prahy na Národní třídě proti nim zasáhla Veřejná bezpečnost a pluk Sboru národní bezpečnosti. Zásah pobouřil celou veřejnost a měl za následek odstartování celé vlny protestních akcí po celém státě a začátek revoluce. V noci z 18. na 19. listopadu 1989 bylo vyhlášeno Občanské fórum a do jeho čela byl jmenován Václav Havel. Dne 27. listopadu roku 1989 byla vyhlášena generální stávkou, na které bylo požadováno potrestání viníků zásahu proti demonstrantům. Dne 29. listopadu zrušilo Federální shromáždění 14. článek ústavy, který zaručoval komunistické straně vedoucí úlohu. Dne 7. prosince 1989 podala federální vláda Ladislava Adamce demisi.⁴

„Vždy jsme u nás doma poslouchali Svobodnou Evropu a Hlas Ameriky. Byla to jediná možnost, jak se dozvědět o věcech, které se dějí u nás doma (to hlavně) nebo ve světě, aniž by byly zkreslovány. Tyto okamžiky jsem si sebou vzal i na vojnu v letech 1987-1989. Neříkám, že jsem poslouchal Svobodnou Evropu a Hlas Ameriky na vojně každý den. To dost dobře nešlo, ale v roce 1989 asi tři měsíce před ukončením VZS se mi přihodilo toto:

Před VZS mi rodiče při návštěvě NDR zakoupili kapesní rádiový přijímač rumunské značky Cora (mám ho z nostalgie dodnes, ale už nehraje). Malé rádio, ale šly na něm naladit velké stanice, mimo jiné i Hlas Ameriky. Jednoho krásného srpnového večera roku 1989 jsem naladil stanici a při poslechu jsem usnul. Signál byl rušený a strašně kolísal. Chvilí téměř nebylo slyšet, co se v rádiu povídá, a za chvíli to bylo slyšet až moc. Při zvýšených srpnových nočních kontrolách na rotách jsem byl najednou probuzen dozorčím útvarem a byl jsem dotázán, co že to hraje za stanici z toho rádia. Já říkám, že nevím. Rádio mi bylo zabaveno a už jsem tušil, že budou následovat nepříjemnosti. Na druhý den jsem byl předvolán k veliteli

⁴ NĚMEC, Václav a David BAREK. 80. Léta, Sametová revoluce [online]. dejepis.com [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.dejepis.com/ucebnice/80-leta-sametova-revoluce/>>.

roty, kde bylo téměř celé vedení útvaru. Za stolem seděl velitel roty, dozorčí útvaru, politruk a samozřejmě „kontráš“ čili kontrarozvědka. Následoval systematický výslech, co že to bylo za stanici, co jsem poslouchal. Jak dlouho to poslouchám? Kolik nás bylo? Co jsme slyšeli a s kým jsem si povídal o tom, co jsem slyšel? Já zatloukal jak malý kluk. Nakonec jsem to zahrál na to, že při večerním poslouchání běžné stanice se mi muselo kolečko s laděním kanálů posunout nešťastnou náhodou na stanici Hlasu Ameriky. Určitě jim bylo jasné, kde je pravda, ale nic s tím nemohli udělat. Ještě pár dní mě strašili, ale odjeli jsme na cvičení a po návratu byl klid. Zabavené rádio se ke mně dostalo s poškozeným kolečkem, které mi opravil jeden kutil. Za dva měsíce po návratu z vojny přišla sametová revoluce.“⁵ Za minulého režimu poslech zahraničního rozhlasu zakázaný nebyl, ale civilnímu občanovi mohl značně ublížit o to více, jednalo-li se o vojáka působícího v Československé lidové armádě.

„Byl jsem v té době na vojně. Nemohu plně posoudit schopnost či neschopnost armády zakročit proti demonstrantům, ale osobně si nemyslím, že by armáda toho nebyla schopná či byla nějakým způsobem paralyzována. Určitě probíhalo v té době hodně stranických schůzí důstojníků a určitě se našli i tací, kteří byli ochotni jít demonstrace potlačit, ale vzhledem k tomu, že se tak nestalo, museli být v menšině. Co vím, tak drtivá většina důstojníků nesouhlasila s tím jít proti lidu. A údajně o něčem takovém neuvažovalo ani nejvyšší velení a rada obrany státu, nebo jak se to jmenovalo. Ono kdoví, kdo všechno byl v pozadí politických změn roku 1989. Že by za svržením komunistického režimu v Československu stáli jen studentíci, je dnes asi jen úsměvným tvrzením. No a jak to v těch dnech vypadalo v kasárnách? Byly zrušeny všechny vycházky, opuštěčky a dovolenky. Nikdo nesměl na krok. Bylo zakázáno alespoň v těch nejkritičtějších dnech sledovat televizi či poslouchat rozhlas. Všude byla cítit nejistota z dní příštích a ne jeden „základáček“ měl obavy, aby snad opravdu nemusel jít proti demonstrantům. Samozřejmě se šířily i různé fámy, např. že přišel radiogram, aby se vojáci připravili k výjezdu na Prahu, nebo že pokud se půjde proti demonstracím zasáhnout, že za každou skupinou vojáků půjdou estébáci s nabitými zbraněmi, a kdo odmítne splnit rozkaz, toho zlikvidují. Jediné, k čemu došlo, bylo oznámení vítězství demokracie velitelem štábu před nastoupeným útvaru na „buzerplace“. A pak se už nesmělo oslovovat soudruhu, ale pane.“⁶ Z tohoto vyplývá zejména skutečnost, že řadu tehdejších

⁵ LIŠKA, Tomáš. *Jak jsem na vojně poslouchal* [online]. rozhlas.cz, 2011 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/svobodne/pribehy/_zprava/jak-jsem-na-vojne-poslouchal--871617>.

⁶ V, Pavel. *ČSLA v listopadu 1989* [online]. csla.cz, 2014 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://forum.csla.cz/viewtopic.php?f=4&t=1028>>.

vojáků základní služby působících v Československé lidové armádě sužovaly obavy, aby nakonec nemuseli opravdu zasáhnout vůči vlastním lidem.

Rokem 1989 začaly také bouřlivé změny v armádě, a to zejména v délce trvání základní vojenské služby, která před rokem 1989 trvala 24 měsíců. Po roce 1989 došlo k jejímu postupnému zkracování. První zkrácení bylo nařízeno Václavem Havlem v lednu roku 1990, a to o dva měsíce. K dalšímu zkrácení došlo ještě v témže roce, a to prostřednictvím novely branného zákona na 12 měsíců.

Ze sociálních důvodů, např. živitelé rodin pečujících o malé děti mohli požádat o vykonání náhradní vojenské služby, která byla pěti- a později tříměsíční, což před rokem 1989 nebylo možné. Náhradní vojenskou službu mohli vykonat také někteří vybraní zaměstnanci, např. železnic nebo vojenských podniků, uhelného či uranového hornictví nebo hutí.

Po roce 1989 branci, kteří nechtěli ze svého přesvědčení nebo z náboženských důvodů vykonat základní vojenskou službu, mohli vykonat tzv. civilní službu. Jednalo se o pomocnou sílu v nemocnicích, ústavech sociální péče apod. Civilní služba byla obvykle o polovinu delší než základní vojenská služba v té době.⁷

1.2 Termín voják, pojem Československá lidová armáda, její funkce a jednotky

Při stanovení definice pojmu voják je nutné vycházet z toho, že se jedná o člověka, který na základě dobrovolnosti nebo povolávacího rozkazu, jako tomu bylo u Československé lidové armády na základě branné povinnosti, musí nebo chce podstoupit výcvik, který jej vyčlení z civilního života a udělá z něho prostředek pro násilné řešení politických situací. Zjednodušeně řečeno se jedná o člověka, který na svých bedrech nese povinnost bránit vlast.⁸

Československá lidová armáda byla součástí prvního operačního sledu Varšavské smlouvy. Tato skutečnost byla vyvolána strategickou polohou Československé republiky, protože našim bezprostředním sousedem byla Spolková republika Německo, na jejímž území se nacházely rozmístěné základny Severoatlantické aliance. Území Československa bylo rozděleno na dva vojenské okruhy, a to na Západní vojenský okruh s velitelstvím v Táboře

⁷ ARMÁDA ČR. *Historie základní vojenské služby v českých zemích* [online]. army.cz, 2004 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>>.

⁸ VYKOUKAL, Jaromír. *ČSLA - I. díl* [online]. valka.cz, 2007 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <http://www.valka.cz/clanek_12252.html>.

a na Východní vojenský okruh s velitelstvím v Trenčíně. Do působnosti západního okruhu spadalo 85 % pozemního vojska a do působnosti východního okruhu 15 % pozemního vojska. Nacházely se zde také továrny strojí výroby a vojenské školy. Hlavní bojová síla naší armády spočívala v 16 divizích, dvou leteckých divizích, dále zde byly dvě divize protivzdušné obrany státu, dělostřelecká divize, raketové a protiletadlové svazky a útvary. Armáda provozovala 16 stálých letišť.⁹

Další členění vojenských okruhů odpovídalo struktuře všech ostatních armád. Nižšími vojenskými celky byly armáda, divize, pluk, prapor, rota, četa, družstvo. Armáda byla největší vojenská jednotka, na kterou se dělil vojenský okruh. Čítala vojáky v řádu desetitisíců, jejich přesný počet záležel na její aktuální lokaci. V čele armády stál generál vyšší hodnosti, nejčastěji generálporučík. Armáda byla dále rozdělena na několik divizí.

Divize byla vojenská jednotka složená z deseti až dvaceti tisíc vojáků. Byla to největší jednotka armády provádějící vojenské operace jako celek. Velitelem divize byl zpravidla generálmajor. Divize se dále dělila na pluky.

Pluk byl základním vojenským útvarem tvořícím taktický celek. Měl velice pevnou organizaci a zpravidla se skládal z velitelství a ze dvou až čtyř bojových praporů, které obvykle patřily ke stejnému typu zbraní, a dalších podpůrných a zabezpečovacích jednotek. Velitelem pluku byl plukovník nebo podplukovník. Pluk měl zpravidla kolem tisíce vojáků i více.

Prapor byla vojenská jednotka, jejíž plný početní stav se skládal z tří set až patnácti set vojáků. Velitelem praporu byl major nebo podplukovník. Prapor se dále dělil na roty.

Rota byl vojenský útvar skládající se ze tří motostřeleckých čet a čítal celkem kolem 95 vojáků. Velitelem roty byl zpravidla nadporučík nebo kapitán. Rota se dále dělila na čtyři.

Četa byla vojenská jednotka, která měla zpravidla 29 vojáků. Velitelem čety byl zpravidla nižší důstojník, a to obvykle poručík. Četa se rozdělovala na tři družstva.

Družstvo byla nejmenší vojenská jednotka s devíti vojáky. Velitelem družstva byl poddůstojník, obvykle četař nebo desátník.¹⁰

Nejpočetnějším druhem naší armády bylo pozemní vojsko. Jeho základem byly operační a taktické rakety schopné zasáhnout cíl až na několik set kilometrů. Dále zde byly

⁹ VACEK, M. *Československá lidová armáda* [online]. csla.cz, 2007 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/armada/druhyvojsk/csla.htm>> [Citováno dne 2015-07-22].

¹⁰ LIŠKA, Jiří. *Příjímač: 31 dnů základního vševojskového výcviku - 31 příběhů vojenského šilenství z doby pozdního socialismu*. Praha: Jiří Liška v nakl. Mare-Czech, 2015, s. 8.

motostřelecké a tankové svazky, útvary protivzdušné obrany, dělostřelectvo a speciální vojska, jako byly např. ženijní, spojovací, chemické, železniční a výsadkové vojsko. Tyto útvary budou později rozebrány podrobněji. Hlavní údernou sílu armády představovalo tankové vojsko. Tanky byly vybavené přístroji pro vedení a řízení palby v noci. Speciální druh vojsk představovaly útvary, jednotky a součásti, které byly schopné zabezpečit bojové nasazení motostřeleckých a tankových svazků i útvarů. Ženijní vojsko bylo vybaveno silničními a zemními stroji, odminovacími tanky, které sloužily k zabezpečení průchodu v nepřátelských zátarasech, a složitou technikou k zajištění přepravy vojsk přes vodní toky a jiné terénní překážky.

Železniční vojsko sloužilo k výstavbě a obnově železničních tratí, mostů a sdělovacích a zabezpečovacích zařízení. Spolu se ženijním vojskem se podílelo na likvidaci následků živelních a jiných pohrom.

Výsadkové vojsko bylo vybaveno přepravními prostředky, protitankovými a protiletadlovými prostředky, účinnými zbraněmi pro boj v noci a prostředky pro spojení a velení. Vojenské letectvo bylo vybaveno nadzvukovými reaktivními letouny, raketovými zbraněmi a elektronickým zařízením. Ve výzbroji leteckých svazků a útvarů byly vedle nadzvukových bojových letounů také bitevní vrtulníky. Vojska protivzdušné obrany státu tvořily protiletadlové raketové útvary, útvary stíhacího letectva, radiotechnické a speciální útvary.

V tehdejší dobové literatuře je Československá lidová armáda uváděna jako nositelka pokrokových tradic, které vzešly z revolučních bojů českého a slovenského lidu za národní a sociální osvobození od fašistických okupantů. Jejimi dominantami jsou husitství, českoslovenští rudoarmějci, interbrigadisté a československé jednotky v Sovětském svazu. Vznik Československé lidové armády je tedy nerozlučně spjat s bojem Komunistické strany za vznik socialismu. Zrodila se z národní a demokratické revoluce, v níž hegemonem byla dělnická třída a její předvojem komunistická strana. U zrodu této armády stál Sovětský svaz a jeho komunistická strana. Komunistická strana v čele s Klementem Gottwaldem nekompromisně bojovala o to, aby se nová Československá armáda stala v duchu zásad vytyčených v Košickém vládním programu nástrojem lidově demokratického státu. V praxi to tedy znamenalo vytvoření armády lidové a skutečně demokratické, jejíž členové respektují vzájemné soužití Čechů a Slováků v jednom státě. Zvláštní důraz byl kladen na to, aby velitelský sbor byl složen z důstojníků, kteří již za války projevili svou odhodlanost bránit

vlast. V poměrně krátké době vyrostla Československá lidová armáda v moderní, plně připravenou, bojeschopnou sílu, která byla připravena bránit lidově demokratickou vlast.¹¹

Na základě tehdejší „soustavné péče“ nejvyšších stranických a státních orgánů byla armáda doplňována nejmodernějšími zbraněmi a technikou, které zabezpečovaly velkou palebnou sílu, manévrovost a odolnost proti zbraním hromadného ničení. Příslušníci armády se však nepodíleli jen na obraně státu, ale také na politickém, hospodářském a kulturním rozvoji společnosti. Zejména pak poskytovali výpomoc při výstavbě metra, dálnic, jaderné elektrárny, paláce kultury, Národního divadla a na jiných úsecích, pokud to vyžadovaly zájmy státu. Generální tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Československa a prezident Československé socialistické republiky Gustáv Husák se o Československé lidové armádě nechal slyšet ve dvou vyjádřeních následovně: *„Mezi naše nejdůležitější úkoly patří upevňovat a zvyšovat obranyschopnost naší země. Budeme i nadále budovat Československou lidovou armádu jako nedílnou součást ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Nebudeme litovat sil a prostředků, aby naše armáda byla vysoce moderní armádou, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy uchránit mír a vymoženosti socialismu.“*

„Máme, soudružky a soudruzi, spolehlivou armádu. Je připravena kdykoliv splnit své vlastenecké a internacionální povinnosti. Služba v naší armádě je čestnou povinností. Je školou, v níž se mladí lidé fyzicky a charakterově zakalují a politicky dozrávají, učí se odvaze, disciplinovanosti, organizovanosti, kolektivismu a získávají zkušenosti a znalosti potřebné pro celý život.“¹²

Československá lidová armáda je tedy jistým fenoménem určité epochy našich moderních dějin. Objektivního zhodnocení své funkce a činnosti se dočká asi až za mnoho let. Československá lidová armáda vznikla vlastně na troskách Československé armády z doby první republiky a vládního vojska protektorátu Čechy a Morava, a to v návaznosti na účastníky ozbrojeného boje proti Německu a jeho satelitním armádám, tedy na útvech a jednotkách 1. československého armádního sboru a jednotek, které do republiky přijely z území západní Evropy, především pak z Velké Británie.

To pro ni od počátku představovalo určitou zátěž, s níž se musela vypořádat. Jednalo se zejména o to, že plány taktického a operačního použití vojsk byly naprosto odlišné.

¹¹ PROCHÁZKA, Zdeněk, PIKOUS Jaroslav a kol. *Československá lidová armáda*. Praha: Naše vojsko, 1984, s. 5-7.

¹² Tamtéž, s. 8-10.

Po celou dobu své existence jí byla upírána velká hodnota, kterou byla apolitičnost. Stala se tedy jedním z prostředků třídního boje v naší vlasti a několikrát byla také použita v boji proti vlastním lidem. Nedá se zpochybnit skutečnost, že se také velmi ochudila odstraněním účastníků západního odboje, dále pak perzekucí vojáků na základě jejich příslušnosti k Československým legiím a také nekritickým přejímáním operačních, strategických a taktických norem od Sovětské armády.

Nakonec se však také zbavovala i zkušených příslušníků sboru generála Ludvíka Svobody zřejmě proto, že si dovolil oponovat šílenostem a zvěrstvům, která se zde děla v 50. letech 20. století, ale spíše proto, že odsuzovali okupaci spojeneckými vojsky v srpnu roku 1968, již považovali za zradu. Její reputaci u obyvatelstva zapříčinila zejména její nečinnost při okupaci v roce 1968 a poté také následný útlak proti vlastním lidem v roce 1969. Od této doby se spíše jednalo o lidovou armádu podle jejího názvu i proto, že v ní sloužili mladí muži, pokud nebyli této povinnosti zbaveni buď vinou špatného zdravotního stavu, nebo protekce.¹³

¹³ VYKOUKAL, Jaromír. *ČSLA - I. díl* [online]. valka.cz, 2007 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <http://www.valka.cz/clanek_12252.html>.

2 Odvody branců, nástup k vojenskému útvaru, přijímač a mazácká vojna a vojenská přísaha

2.1 Odvod branců a nástup k vojenskému útvaru

Odvody branců, tj. budoucích vojáků Československé lidové armády, zpravidla probíhaly v některém z posádkových domů armády, které sloužily v podstatě jako kulturní domy. Odvodní komise se skládala z několika vojenských lékařů a předsedou této komise byl vojenský lékař v hodnosti majora nebo podplukovníka. Před nástupem k lékařské prohlídce musel každý z budoucích branců vyplnit dotazník brance, který obsahoval zejména jeho osobní údaje a také údaje o zdravotním stavu. Vyskytovaly se zde otázky týkající se zejména všech druhů chorob prodělaných v minulosti nebo nemocí, se kterými se bravec v současné době léčí. Před odvodní komisí chodili branci oblečení pouze ve spodním prádle, čímž se takto podrobovali lékařské prohlídce. Ta spočívala v měření tělesné výšky, zjišťování tělesné hmotnosti, kontrole zraku a sluchu budoucích branců. Dále probíhalo měření krevního tlaku, poslech srdce a plic endoskopem, vyšetření břišních dutin pohmatem a také vyšetření moči pomocí lakmusového papírku, z něhož se dají zjistit různé patologické jevy a nakonec také kontrola pohlavního ústrojí, a to vizuálně a pohmatem. Vyšetření pohlavního ústrojí budoucích vojáků věnovala vojenská komise příkladnou péčí. Po provedení všech potřebných lékařských zdravotních úkonů předstupovali branci před lékařskou komisí jednotlivě a verdikt zpravidla zněl: „Schopen, odveden!“ Kdo byl vojenskou lékařskou komisí shledán nezpůsobilým k vojenské činné službě, obdržel lidově nazývanou tzv. „modrou knížku“ neboli průkaz o neschopnosti k vojenské činné službě.¹⁴ *„To jsme se takhle sešli v tom roce 1986 v Šeříkovce v Plzni, už si teda nepamatuju, kterej den to přesně bylo. Sešla se nás tam takhle celá skupina mladejch kluků, ani jsme nevěděli, co nás pořádně čeká. No tak jsme tam takhle seděli na chodbě vysvlečený jenom v trenýrkách a předseda komise byl klasickej vojenskej doktor. No a potom, co jsme prodělali všechny ty vyšetření, tak zpravidla každej byl schopnej, byl odvedenej. Bylo málo takovejch, který to třeba hráli na hlavu, že měli nějaký psychický problémy nebo tak. No tak tihle sice dostali modrou knížku, ale zase za rok šli znova na odvod, jestli se to zlepšilo. Samozřejmě ten, kterýho neodvedli, tak musel chodit*

¹⁴ Rozhovor Petra Drože s panem Vlastimilem Bílou dne 15. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

*k nějakým posudkovým doktorům a takhle.*¹⁵ Z tohoto lze usuzovat, že ani tzv. „modrá knížka“ nezaručovala trvalý odklad výkonu základní vojenské služby.

*„U mě byl odvod trochu jinej, já jsem měl jít do VTJ, což byla nějaká vojenská tělovýchovná jednota, nebo jak se to vlastně jmenovalo, už přesně nevím. Bylo to z toho důvodu, že jsem hrál závodně nohejbal. Byl jsem u odvodu v Šeříkovce v Plzni. No samozřejmě před odvodem jsme společně s klukama, který se tam taky chystali, vypili nějaký to pivo. Předsedou odvodové komise byl náčelník krajské správy, nějaký pplk. Machovec, na to jméno si ještě vzpomínám. Když průběh celého toho řízení skončil, tak se mi zeptal, kam bych chtěl jít, věděl, že jdu do VTJ, tak já jsem mu řekl, že bych chtěl k tankistům. No a on mi nakonec to přání splnil. Docela jsem koukal.“*¹⁶ Je zde patrné, že i někteří tehdejší vysoce postavení funkcionáři armády respektovali názory a přání budoucích vojáků.

Z výpovědi některých pamětníků odvodového řízení je patrná určitá naivita ohledně budoucí služby v armádě. Důležité je ovšem zdůraznit, že kdo před rokem 1989 nebyl odveden, byl společností přijímán jako někdo tehdejšímu systému nevhodný, neboť povinností každého mladého muže té doby bylo narukovat do armády a bránit svou vlast.

„A už jsem zase na vojně, vlastně před vojnou, a to u odvodové komise... Psal se rok 1988, já už konečně odmaturoval a začal jsem si zvykat na denní docházku do továrny. A taky jsem si začal zvykat na to, že se brzy ozvou vojenští páni... A ozvali se velice rychle! Jednoho krásného říjnového dne (nebo to bylo v listopadu?) nás čekal ODVOD! Jak já se na ten den těšil, už několik let jsem se na něj připravoval a ve svých myšlenkách jsem jej šrouboval k absolutní dokonalosti. Vždyť jak já záviděl těm mladým klukům den, kdy chodili po městě s nádhernými kyticemi v klopě (vlastně na riflové bundě). Záviděl jsem jim zástupy holek, které se jim na dlouhé stuhy, visící z těchto okras a volně vlající ve větru, podepisovaly! Ale zpátky k odvodu. V jednom kulturním domě v Novém Jičíně se sešly okresní špičky ČSLA, několik vojenských „Cvachů“ a mnoho budoucích odvedenců. Po krátkém úvodu, kde nám jeden soudruh důstojník vylíčil krásy života v kasárnách, jsme se začali podrobovat lékařské prohlídce. To vám byla věc! Zvážili nás, změřili nás, tlakoměrem zjistili, jestli budeme schopni přijmout zprávu o našem odvedení a s velkým zájmem zjišťovali, zdali nemáme hemoroidy a jestli by nám neslušela případná obrázka. A bylo to, všem nám byla řečena

¹⁵ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

¹⁶ Rozhovor Petra Drože s panem Petrem Babickým ml. dne 17. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

*formulka: Schopen - odveden! Vlastně všem ne, jeden branec, který v šesti letech prodělal dětskou obrnu a od té doby se pohyboval jen o berlích, dostal rok odklad. Ale to ostatní bylo skoro jako v mých plánech! Krásná kytice s dlouhými stuhami zdobila mou hrud', holky se podepisovaly, pivo teklo proudem a v práci jsem na to dostal placené volno!*¹⁷

Poté, co byl branec uznán jako schopen a stal se odvedencem, čekal už jen na povolávací rozkaz. Nástupní termíny byly k 1. říjnu a k 1. dubnu. Povolávací rozkaz přišel jako doporučený dopis na jméno brance a tímto dopisem se dozvěděl, u jakého útvaru a kdy se má hlásit. Pokud byl zaměstnán, obdržel dva dny volna na to, aby si vyřídil osobní záležitosti. Na vojnu se vždy jezdilo vlakem a povolávací rozkaz posloužil jako bezplatná jízdenka do druhé třídy s rychlíkovým příplatkem na dráhu. V některé době byly pro tento účel vypravovány i zvláštní vlaky. Povolánec se dostavil na nádraží, kde čekala skupina dalších odvedenců a kde se většina těchto odvedenců i přes přísný zákaz opila. Co se týká místa vykonávání vojenské základní služby, platila zásada, že voják by neměl být umístěn do vojenských útvarů, které se nacházely na území toho kraje, ve kterém měl trvalé bydliště. Tak se stávalo, že lidé z Plzně jezdili sloužit např. do Michalovců, voják z Prešova jel např. do Tachova. Po nástupu byl voják zařazen do přijímače, kde se naučil základním vojenským dovednostem. Po měsíci byla vykonána slavnostní vojenská přísaha. Tato přísaha byla spojená zpravidla s první vycházkou. Poté byli vojáci rozděleni na roty a začal jejich první půlrok. Byla to doba rajónů, služeb a také šikany. Po půl roce se z „bažantů, holubů a myší“, jak se nováčkům říkalo, stávali „půlročáci“. Toto bylo spojeno s dalším rituálem, výpraskem základáckým opaskem. Druhým rokem vojny se z půlročáků stávali mazáci, poté poslední půlrok dosloužili jako „supráci“. Prezenční vojenská služba trvala dva roky. U absolventů vysokých škol (kromě bohosloveckých fakult) to však bylo jinak. Ti měli možnost se přihlásit na tzv. vojenské katedry vysokých škol, které pak navštěvovali jeden den v týdnu po dobu dvou let. Poté absolvovali měsíční závěrečné soustředění u vojsk. Pokud na závěr složili závěrečné zkoušky, získali odpovídající hodnost podle výsledné známky. Kdo získal známku dobrý, stal se svobodníkem absolventem, kdo známku chvalitebný, stal se desátníkem absolventem, kdo získal známku výborný, stal se četařem absolventem. Pokud během vojenské služby došlo k degradaci svobodníka absolventa, stal se z něho vojín absolvent.

¹⁷ NITKA, Pavel. *Modrá by byla dobrá* [online]. csla.cz, 2008 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/vojenskasluzba/cojsmeprozili/cojsmeprozili39.htm>>.

Tento měl přezdívku „průvan“. V tehdejší armádě bylo s absolventy počítáno na velitelská místa.¹⁸

„Já jsem měl nástup k 1. říjnu 1988. Předtím jsem si v povolávacím rozkazu doma přečetl: Kežmarok! Říkal jsem si proboha, kde to je, vzal jsem si do ruky mapu tehdejší ČSSR a začal jsem tam hledat. Nakonec jsem to našel. Najednou mě přepadla taková úzkost z toho, že bych měl být 700 km od domova. 30. září 1988 ráno jsem se dostavil na nádraží v Plzni, byli zde ještě nějací mí kamarádi z učení. Učil jsem se instalatérem.

No, na nádraží jsme něco popili, vím, že to bylo snad tenkrát zakázaný, ale co mohl člověk dělat. Já jsem se na tu vojnu zrovna moc netěšil. Od starších kamarádů jsem slyšel o šikaně, co tam byla. Z toho člověk zrovna nemá moc dobrý pocit. Tak jsem si řekl, že přece nepojedu střízlivý, a stejně to byly vůbec poslední dny, kdy jsem spatřil ještě normální svět před očima. No, nastoupili jsme do vlaku a vydali se na cestu. Už ani nevím, kudy jsme přesně jeli, ale vím, že to byla dlouhá cesta. Po cestě jsme se s kamarády bavili o všem možným, jeden byl už ženatej, nějaký Pepa, dál si nevzpomenu, bál se, aby mu žena nezahejbala za ty dva roky. Já jsem byl v té době sám, takže to bylo na jednu stranu dobrý, že jsem nemusel řešit tyhle věci. Po cestě jsme dál popíjeli a druhý den jsme dorazili na nádraží v Kežmaroku.

Pamatuju si, že tam na nástupišti čekala vojenská policie a hrála i vojenská hudba, jakejsi uvítací výbor, to jsem si tenkrát říkal. Jeden z naší party se hrozně opil po cestě, nemohli ho ani vynést z vlaku. Jen jsme si všichni říkali, co je to za vola, takhle se opít před nástupem. Já jsem teda samozřejmě taky pil, ale dával jsem si pozor, abych tam nepřijel opilej. Nakonec se ho ujala hlídka, naložila ho do připravenýho auta a odvezla ho. Říkali jsme si, že tenhle chudák půjde rovnou do vězení. Nás mezitím odvedli až ke kasárenské bráně, kde čekala stráž. Když se brána otevřela a my jsme vešli dovnitř, měl jsem hrozně stísněnej pocit, to si pamatuju.“¹⁹ Dalo by se říci, že většina odvedenců, budoucích vojáků základní vojenské služby, brala nástup na vojnu jako svou vlasteneckou povinnost, jenže čím více se nástup do kasáren blížil, tím více se u nich projevoval stesk po domově a rodinném zázemí. Není proto divu, že řada tehdejších budoucích vojáků si cestu krátila popíjením alkoholických nápojů.

¹⁸ LIŠKA, Jiří. *Přijímač: 31 dnů základního vševojskového výcviku - 31 příběhů vojenského šilenství z doby pozdního socialismu*. Praha: Jiří Liška v nakl. Mare-Czech, 2015, s. 13-14.

¹⁹ Rozhovor Petra Drože s panem Janem Křížem dne 18. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

„Povolanci k vojenskému útvaru 2340 nastoupí do připraveného nákladáku! Toto vykřikoval voják, který držel ceduli s nápisem útvaru a ukazoval na korbu nákladního automobilu Praga V3S. Vedle nákladáku stojí dva vojáci a ti už vypadají mnohem nebezpečněji. Tak pojdte zobáci, dělejte vy bigoš nebo vám nakopu prdel! Nejde mi furt do hlavy, co je to ten bigoš, že nám říkají zobáci, to bych pochopil, ale bigoš, to opravdu nevím. Na korbu vozidla nastupuje houf lidí, jsme tady jako v nějakém dobytčáku. Někteří kluci jsou připití, ti dostávají nejvíc vynadáno od vojáků, kteří nás mačkají na korbu a vzápětí zavírají plachty. Jedou s námi, jako kdyby nás ukradli. Zatáčka vlevo, zatáčka vpravo, pokaždé se všichni nahrneme na jednu stranu nákladáku. Vypadá to, jako kdyby to dělali schválně a náramně se při tom bavili tím, jak o sebe tlučeme. Na nádraží zbylo ještě mnoho mladíků a já si přes díru v plachtě všiml, že přijíždí další vejtraska pro zbylé nešťastníky.

I přes řev motoru je tady ticho a nikdo si nedovolí vtipkovat. Jsme totiž na jedné lodi a do plachet nám fouká jen náš vlastní strach. Auto najednou prudce zastaví a přes rozervanou plachtu vidíme kasárny. Ocelová vrata se s kvílením otvírají a vzápětí se ještě zuřivěji zabouchnou. Je to v prdeli! Řekl jeden z mladíků a my tušili, že má pravdu. Vystupovat zobáci! Neflákam se! Hejbnu kostrou a poklusem! Takto řve na nás voják a vyhazuje nás z korby auta. Je už tma a my klušeme kamsi do neznámé budovy...²⁰ Z tohoto vyplývá zejména skutečnost, že někteří odvedenci, budoucí vojáci, zažívali strach z něčeho neznámého, netušili, co se bude odehrávat za zavřenými vraty kasáren. Nejistota v myslích většiny z nich byla všudypřítomná.

„V povolávacím rozkazu stálo: Nástup 1. 4. 1969 do Sušice k útvaru 8186. Hlásit se tam na radiové rotě. O Sušici jsem věděl jenom to, že se tam vyrábějí sirky a že to je pořádný kus cesty do končin, které jsem nikdy předtím nenavštívil. Sbalil jsem si to nejdůležitější do batohu a vyrazil směr Sušice. Nechápal jsem, proč mám sloužit u nějaké radiové rotě, ale potom mi došlo, že jelikož byl můj původní studijní obor elektrikařina a bylo to asi zapsané v mých tzv. kádrových materiálech, byl jsem automaticky zařazen k vojenskému oboru, který měl něco společného s tím, kvůli čemu jsem se původně učil. Nutno podotknout, že v této době se nosily účesy à la Beatles a takový jsem měl při nástupu na vojnu i já. Proč se o tom zmiňuji? Moje středně dlouhé vlasy měly přímou souvislost s tím, proč jsem hned od začátku vojny nechtěně vyčníval nad davu po celé dva roky, co jsem sloužil na vojně. Přijel jsem do Sušice, zeptal se na cestu do útvaru 8186 a už jsem se nemohl dočkat, co že mě zase čeká na

²⁰ VANEK, Marcel. *Blbnutí v zeleném*. 1. vyd. Praha: Milahelp, 2008, s. 31.

mé další životní cestě. Vůbec jsem neoplýval nadšením, že mi ostříhají vlasy a budu muset snášet dril, buzeraci a jakési komunistické žvásty. Vojna ale byla povinná, a neměl jsem tím pádem na vybranou. Dorazil jsem na bránu kasáren 8186, na které mě zastavil službu konající voják a říká: „Kam kráčíš, civilisto?“ Odpověděl jsem mu: „Na vojnu vojáku, na vojnu.“ A on na to: „Trochu pozdě, nezdá se ti?“ Řekl jsem mu: „Pozdě, ale přece, nemohl jsem najít kasárna.“ Strážný z brány si prohlédl můj povolávací rozkaz, zavolal na radiovou rotu s tím, že prý je tu jeden exot, co 12 dní hledal kasárna a teprve teď dorazil na vojnu. Co s ním? Na radiové rotě mě s úsměvem přijal kapitán Gononov, vedoucí výcviku nováčků. Hned nato mě seřval, že si těch chybějících 12 dní budu muset na konci vojny odsloužit a že něco takového ještě za celou vojenskou historii nezažil, aby voják přišel o 12 dní později na vojnu.“²¹ Tato příhoda je spíše úsměvná, ale ve většině případů takovýto voják nezřídká na svoji lehkomyšlnost doplatil a pozdní nástup k výkonu základní vojenské služby byl u většiny útvarů trestán několika dny vězení, které si po ukončení základní vojenské služby dotyčný voják nasluhoval.

2.2 Příjímač, mazácká vojna a vojenská přísaha

Po nástupu do kasáren voják odevzdal příslušný povolávací rozkaz, kde bylo uvedeno datum a místo jeho nástupu k vykonání základní vojenské služby, a odešel do výstrojního skladu k nafasování potřebné výstroje.²² Polní výstroj vojáka základní služby v ČSLA se dělila na základní výstroj, odlehčenou výstroj a výstroj vezenou na technice. Celoročně používaná byla zpravidla blůza vz. 60, nohavice vzor 60, kabát vzor 60, košile vzor 21, řemen do nohavic, kapesník, opasek s přezkou a osobní věci vojáka. Mezi letní doplňky patřila čepice vz. 60, trenýrky, tílko, ponožky, polobotky vzor 60. Mezi zimní doplňky patřila plyšová beranice, plyšový golier, zimní spodky, zimní ponožky, vložka do blůzy vzor 60, vložka do nohavic vzor 60, vložka do kabátu vzor 60, pletená univerzální kukla a zimní rukavice. Mezi součástky odlehčené výstroje patřila základní výstroj, nosný řemen vzor 30, polní láhev s vodou, ochranná maska M-10 s protichemickou soupravou JP-75, odmořovací souprava, obvaz, pantocid, osobní dozimetr, autoinjektor GAI, polní lopatka, ruční granáty 2 ks, osobní zbraň samopal vzor 58 se 4 zásobníky, přilba. V brašně pak byl uložen zejména

²¹ RAJSIGL, Oldřich. *Vojín Sýgr aneb Ne-skutečná vojna: V Sušici nebojovali jen Amíci*. Praha: Práh, 2013, s. 8-9.

²² Rozhovor Petra Drože s panem Vlastimilem Bílou dne 15. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

příbor, nedotknutelná dávka potravin (NDP), 2 kusy ustrojovacích řemínků, potřeby k osobní hygieně a stanová pláštěnka, tzv. celta.²³

„Snažil jsem se uplatnit rady, které mi dávali starší kolegové v práci, jako například, abych si vzal velkou ušanku, že to v zimě ocením, a tak. Jenže všechno je to úplně jinak. Postupuju v řadě nešťastníků ve sklepní místnosti, postupně přede mnou přistává velká hromada, kterou snad ani neunesu. Když se otřepu z jednoho šoku, zkouším si brigadýrku, která je mi o několik čísel menší, ani ji nenasadím na hlavu. Když namítám, že mi čepice není, houknou na mě, že ji stejně vůbec nebudu potřebovat, páč z kasáren vůbec nevytáhnu paty, tak ať neotravuju s blbostma. Když naléhám, že čepice je o polovic menší, že si ze mě snad dělají srandu, odbydou mě s tím, že si to pozdějc vyměním, ať postupuju a nezdržuju. Nakonec odcházím v ruce s tak velkou hromadou, že přes ni ani nevidím před sebe, klopýtám a každou chvíli mi něco spadne na zem. Zkušení vojáci se dobře baví a říkají, kolik budeme solit, když něco ztratíme.“²⁴ Z této výpovědi je velice patrná arogance starších vojáků při vydávání výstrojních součástek nově nastupujícím vojákům.

Civilní výstroj nově příchozích vojáků armády se odkládala do papírových pytlů nebo krabic opatřených adresou trvalého bydliště vojáka a odesílala se zpět na tuto adresu.²⁵

Po nafasování vojenské výstroje se odešlo k holiči, kde bylo provedeno budoucímu vojákovi předpisové ostříhání, které spočívalo v tom, že vlasy na zátýlku hlavy vojáka ostříhané na délku 2 mm nesmí sahat níže než 3 cm nad límec košile. Po stranách vlasy mohou být dlouhé 5 mm a kotlety směřjí zasahovat pouze do poloviny uší. Směrem výše k temeni mohou být vlasy bez náhlého přechodu zvýšeny, a to až na 5 cm v přední části temene. Vlasy musí být učesány tak, aby nevyčnívaly zpod čepice na čele.

V reálu se tento střih však příliš nedodržoval. V 80. letech 20. století byly možné k vidění dva extrémy, kdy se jednalo o „bažantské ostříhání“ strojkem na 3 mm celá hlava a také mazácká hřívá, ovšem ta také nesměla porušovat interní ustanovení, tj. 3 cm nad límec košile.²⁶

²³ ČSLA.sk. *Polná výstroj vojakov ČSLA* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.csla.sk/csla_730_dni>.

²⁴ LIŠKA, Jiří. *Přijímač: 31 dnů základního vševojskového výcviku - 31 příběhů vojenského šilenství z doby pozdního socialismu*. Praha: Jiří Liška v nakl. Mare-Czech, 2015, s. 18.

²⁵ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

²⁶ DRAHORÁD, Petr. *Správné ostříhání vojáků základní služby a vojáků v záloze povoláných na cvičení* [online]. kvph.cz, 2008 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.kvph.cz/?stranka=vystroj&telo=ostrihani>>.

„Právě stříhaní kluci sedí na rozvrzaných židlích, a dokonce před sebou mají zrcadla, aby mohli pozorovat, jak se mění jejich zevnějšek. Na konci stříhání se na ně ze zrcadla dívá neznámý člověk. Každý reaguje jinak, někteří jsou pobaveni, jiní zase propadají do deprese. Jsem na řadě. Nějaký voják v košili mě obíhá mašinkou a je vidět, že se snaží svou práci odvést dobře. Vlasy padají a po chvílce už také vypadám úplně jinak a nezvykle. Ostříhej mě rovnou dohola, vždyť je to jedno, navrhuji. To nejde, odpovídá, to by bylo ponižování lidské důstojnosti. Dosud jsem si nevšiml, že by se v těchto kasárnách dbalo na lidskou důstojnost, ale teď už je to stejně jedno. Konečně vypadám patřičně vojensky, tedy lépe a pravdivěji jako blbec, ostatně jako všichni dokola.“²⁷ Z tohoto je zcela patrné, že řada vojáků, kteří tímto přijímacím rituálem prošli, se cítili velmi poníženi, mnohým z nich byla takto odebrána jejich osobní identita.

Po správném a předpisovém ostříhání vojáků následovalo sprchování ve společných sprchách. Jednalo se zpravidla o první a na dlouhou dobu poslední sprchování, kdy nově nastupující vojáci se mohli mýt v teplé vodě, poté už tekla pouze voda studená, neboť teplou vodu měli později k dispozici pouze mazáci. Po vysprchování zpravidla následovala vstupní lékařská prohlídka a také prověrka jisté politické uvědomělosti.

„Když jsem se umyl tak, jak nám přikázali, nařídili nám společně jít do nějaký velký místnosti. Byly tam rozestavené stoly ve tvaru písmene U. U všech stolů seděli nějakí lampasáci. Ptali se mě na všechny možné věci, tak například jaký mám záliby a tak, jestli jsem nebyl soudně trestaný, jestli jsem byl v SSM, jaký jsem prodělal nemoci, zda se cítím zdráv a tak, celou dobu si něco zapisovali. Já jsem mu na to odpověděl, že ve straně nejsem. Pak se mi ptal, co dělá otec a matka, já jsem mu odpověděl, že otec je vojákem z povolání a je u vojenské hudby. Připadalo mi, jako bych se v jeho očích trochu blýsknul, když jsem mu toto řekl. Nakonec mě poslali k nějakému lampasákovi v bílém plášti. Ten mi vrazil do zadku protitetanovou injekci. Poté jsme se odešli ubytovat na pokoj.“²⁸ Je zde patrné, že budoucí vojáci, jejichž rodiče byli loajální k tehdejšímu režimu, nacházeli u velitelů mnohem větší pochopení než ostatní.

Místnost pro ubytování vojáků byla obdélníková a byla rozměru zhruba 5 x 15 m. V místnosti se nacházely palandy, tj. kovové postele, kdy jedna postel byla umístěna dole

²⁷ LEDINSKÝ, Petr. *Pozemáci*. Praha: Naše vojsko, 2012, s. 98-99.

²⁸ Rozhovor Petra Drože s panem Vlastimilem Bílou dne 15. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

a druhá se nacházela na kovových stojnách nad ní. Postel byla opatřena koudelovou trojdílnou matrací s podhlavníkem. Místnost na spaní byla určena zhruba pro 30 - 40 lidí.²⁹

K ukládání výstrojních součástí měl voják k dispozici jednu kovovou osobní skříňku, jeden stolek a lůžko. Ukládání výstrojních součástí bylo organizováno tak, aby každá součástka měla své trvalé místo, které muselo být dodržováno. Do nočního stolku, který byl celokovový, zpravidla rozdělený na 3 přihrádky, byla ukládána výstroj, která zůstávala příslušnému vojákovu ve vlastnictví, kromě toho i prostředky k osobní hygieně, údržbě oděvů a drobná výbava, jídelní příbor a také předměty denní potřeby. Noční stolek byl zamykatelný na visací zámek. Skříňka byla taktéž celokovová a sloužila pro součástky výstroje, které byly majetkem vojenské správy, a také pro rozměrnější věci. Skříňka byla taktéž zamykatelná na visací zámky, byla rozdělena na spodní a horní část. Ve spodní části se po levé a pravé straně nacházely dvě přihrádky. V horní části skříňky se po levé straně nacházely čtyři přihrádky, pravá strana byla bez přihrádek. Obě části byly rozděleny přepážkou.³⁰

„Tak nás takhle rozdělili na jednotlivý ubikace, nevím, podle čeho už to bylo rozdělený, šli jsme tam, no a tam jsi si do skříňky složil ty jednotlivý košile, ponožky, maskáče, kanady, vycházkový boty, vycházkovej oděv a tak dál. Samozřejmě, že s nějakým skládáním jsem se nepáral, tak jsem to tam tak nějak naházal. Potom přišli ti, který nás měli na starosti, většinou to byli nějaký desátníci nebo svobodníci s jednou peckou, no a to byli velitelé nějakých těch družstev a vyházeli tě to ven. Ukázali tě, jak se to dělá. Takže pyžamo muselo bejt ve třech centimetrech normálně přesně, to ti ukázali, jak se to dělá, a košile taky ve třech centimetrech složený, v každých kasárnech to bylo ale jinak, ale většinou to takhle bylo stejný. Takže jsi otevřel skříňku, košile byly jedna jako druhá, pyžamo bylo jedno jako druhý. Všechno mělo prostě určenou nějakou tu fazonu, jak to má ve skříňkách vypadat. Říkalo se tomu komínky. No a když to člověk měl špatně složený, tak přišel mazák třeba 3 x za hodinu a vyhodil tě to ven a dělal jsi znova. Asi proto, že by se tam člověk defacto nudil, tak ho takhle uměle zaměstnávali. Člověku se zdálo, že je to šikanování, ale oni z toho měli srandu a voják byl zaměstnanej. Byla to sice buzerace, to připouštím, nicméně jsem se naučil pořádku a spousta dnešních kluků by tohle potřebovalo.“³¹ Z tohoto vyplývá, že příslušníci starších

²⁹ VOKÁLEK, Václav. *Vojínův nárek: autentické dopisy vojáka základní služby. Železniční vojsko 1980*. 1. vyd. Praha: Věra Nosková, 2011, s. 8.

³⁰ ČSLA.cz. *Kasárna* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/vojenskaslužba/kasarna/index.htm>>.

³¹ Rozhovor Petra Drože s panem Janem Křížem dne 18. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

ročníků se snažili některé vojáky uměle zaměstnávat naprosto nesmyslnými rozkazy, hraničící se šikanováním. Nicméně už tehdy si někteří vojáci uvědomovali, že bez kázně by armáda přestala být armádou.

Pokud nastoupil mladý devatenáctiletý kluk na vojnu, bylo mu ze strany starších vojáků obvykle sděleno, zda chce „mazáckou“, nebo „lampasáckou vojnu“. Lampasácká vojnaspočívala zpravidla ve výkonu služby dle standardních pravidel tak, jak si je představovali tehdejší soudruzi tvořící vojenské řády. Znamenalo to dva roky fungovat zhruba průměrně, v souladu s představami velitelů, bez nároku na jakákoliv privilegia daná komunitou gardy mazáků. Takový člověk moc netrpěl, nicméně neměl šanci dostat se na vycházku, ani nedostal „opušťák“, což bylo povolení k opuštění posádky v délce trvání zhruba tří dnů. Kdyby se na začátku vojny všichni noví odvedenci rozhodli pro lampasáckou vojnu ve prospěch socialistické vlasti, tak by nejspíš ty dva roky trvaly relativně v klidu. Je však možné, že důstojnický sbor by v tomto případě spáchal hromadnou sebevraždu.³²

Mazácká vojna byla na jednu stranu důstojníky potírána, ovšem na stranu druhou ve skutečnosti podporována, neboť by důstojníky zbavovala povinností, které by museli plnit. Ta spočívala v naprosté poslušnosti vojáků prvního ročníku vůči vojákům druhého ročníku. Každý mazák si vylosoval jednoho mladého vojáka tzv. k ruce. Toto znamenalo zpravidla plnit práce, které by měl vykonávat mazák. V jakoukoliv denní či noční dobu sehnat pivo, jiný alkohol, či jídlo, prostě cokoli, na co měl mazák chuť, toto značily zejména signály sahara a bufet. Povinností „zobáka“ bylo také přijmout trest za nesplnění čehokoliv. Stinnou stránkou bylo pak vykonávání sexuálních služeb všeho druhu, pokud byl mladý voják přidělen mazákovi s homosexuální orientací či primitivovi, který myslel jen na ukojení sexuálních potřeb.

Mazáci měli dále učit nováčky ovládat techniku a zvládat vojenské povinnosti. Nápad to byl dobrý a dá se také říci, že to částečně i fungovalo. Obecně lze říci, že čím psychicky slabší jedinec, tím většímu trápení byl vystaven. Nežřídko se pak stávalo, že šikanovaný jedinec končil po brutálním napadání mazákem v nemocnici a mazák u vojenského soudu a posléze ve vojenském kriminálu jako byla Ilava či Sabinov. Šikana se táhla celou mazáckou vojnu.³³

³² VANĚČEK, Michal. *Vzpomínky na vojnu, aneb, Jak jsme bránili rozdělený svět*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 10.

³³ VANĚČEK, Michal. *Vzpomínky na vojnu, aneb, Jak jsme bránili rozdělený svět*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 11-13.

Mezi oblíbené kratochvíle mazáků patřila hra na psa, kdy voják musel běhat po čtyřech a štěkat, hra na metro, kdy se šikanovaný ve spacáku plazil pod postelemi a hlásil stanici, ve které se zrovna nachází. Hra na transfuzní stanici však byla mnohem tvrdší, jednalo se o to, že se údery do nosu vojákovi spustila krev z nosu a voják poté musel vlastní krev zachytávat do ešusu a nakonec vypít. Velice oblíbený byl psychický teror, kdy mazáci si například sedli k mladšímu vojákovi po večerce k posteli s břitvou v ruce se slovy: „*Jestli usneš, tak tě podřežu!*“ Spíše se tedy v tomto případě jednalo o psychické vyhrožování. Řada starších vojáků by se k tomuto činu neodvážila, ovšem toto nelze nikdy vyloučit.

Stěžování na mazáky u důstojníků se většinou nevyplatilo. Končilo zpravidla brutálním fyzickým napadením šikanovaného ze strany mazáka. Dodnes by mne zajímala skutečnost, jak se na psychickém stavu mladých kluků podepsal ten fakt, že byli nezřídka donuceni k orálnímu či análnímu styku či k všemožným sexuálním úsluhám svých šikanovatelů.³⁴

„Hele, dobře si zapamatuj, seš jen myš a budeš tady fungovat než přijdou nový, pak ti možná dovolíme, aby sis našel svého zobáka. Ale teď budeš dělat přesně, co ti řekneme, jasný? Nemysli si, že z toho vyvázneš tak snadno. Dnes zrovna na nic složitějšího nemám chuť, ale až ji dostanu, přineseš mi, co chci! Jinak by se ti mohly stát nepříjemný věci. Doporučoval bych ti s náma spolupracovat a budeš se mít dobře. Poděkuj nám za objednávku a vypadni. Poté, co voják stál a mlčel, mazák se naštve a zařve na něj: Už mi začínáš točit, to si nikdy nejednal se starým kusem?! Voják mu na to odpověděl: Vždyť jsem vám řekl, že to obstarám. Mazák se na něj rozeřval: To vím taky, ale jako holub a jako správnej pingl musíš poděkovat za objednávku. Voják odpověděl: Děkuji za objednávku. Takhle děkuje holub starému kusovi? Dobře si to zapamatuj, řekneš: Pane, děkuji za objednávku, mohu Vám políbit obuv vzor 60? A my ti to možná laskavě dovolíme.“³⁵ V praxi a tehdejší vojenské terminologii bylo toto nazýváno jako narušování vztahů mezi vojáky. Nezřídka případy tvrdé šikany končily v případě dopadení pachatelů vysokými tresty ve vojenských káznících.

Pro řadu nově nastupujících vojáků byl přijímač, který trval jeden měsíc, velice fyzicky a psychicky náročnou záležitostí. Jednalo se o období, kdy se aparát lidově-demokratické armády pokusí změnit lidi na stádo bytostí poslušných sebenesmyslnějších

³⁴ VANĚČEK, Michal. *Vzpomínky na vojnu, aneb, Jak jsme bránili rozdělený svět*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 14-15.

³⁵ LIŠKA, Jiří. *Přijímač: 31 dnů základního vševojskového výcviku - 31 příběhů vojenského šílenství z doby pozdního socialismu*. Praha: Jiří Liška v nakl. Mare-Czech, 2015, s. 39-40.

rozkazů bez jakékoli přítomnosti myšlení. Nejhorší na tom bylo to, že ve většině případů se to podařilo. „*Víte, my jsme byli obyčejný devatenáctiletý kluci, nevěděli jsme, co nás čeká, před vojnou jsme chodili na zábavy, do hospod, kouřili jsme a pili alkohol, asi jako každej mladej. Po příchodu nám celý měsíc nedali pořádně najíst, napít a nemohli jsme se pořádně vyspat, udělali z nás dokonalé stroje fungující přesně podle rozkazů, dostali nás přesně tam, kde nás chtěli mít a to se jim taky povedlo.*“³⁶ Funkcionáři Československé lidové armády tedy přesně věděli, jakými prostředky lze dosáhnout naprosté poslušnosti vojáků.

Pokud se přeneseme přes toto útrpné období, spousta z nich se těšila na složení vojenské přísahy, tedy ne ani tak na tento akt, nýbrž spíše proto, že po ní dostali svou první zaslouženou vycházku. Každý z vojáků přísahal, neexistovalo, aby někdo s přísahou nesouhlasil či dokonce nepřísahal. Nebyly brány v potaz důvody rodinné, náboženské či osobní. Celá vojenská přísaha byla aktem čistě formálním, nezřídka trvajícím více jak dvě hodiny. Odehrávala se zpravidla na náměstí měst, ve kterých sídlil ten či onen vojenský útvar. Při tomto aktu byli přítomni zástupci různých výborů, mysliveckých, národních, včelaři, pionýři apod.

Při provádění vojenské přísahy měli problém příslušníci romské národnosti a také Maďaři, kteří většinou pochopili jen to, že se na konci něco zakřičí. Problém byl i s nábožensky založenými vojáky, kteří text přísahy pochopili, nicméně odmítali mu porozumět po významové stránce. A v neposlední řadě zde byla skupina vojáků, která si o naší armádě a jejím zřízení myslela svoje. Vlastní přísaha se skládá z několika na sebe více či méně navazujících částí. V první části voják sděluje, že je občanem Československé socialistické republiky a před bojovou zástavou slibuje věrnost pracujícím lidu vedeného komunistickou stranou a bude dbát rozkazů velitelů, pečlivě se starat o vojenskou techniku. Poslední část přísahy zní poněkud morbidně. Zde voják slibuje, že po boku Sovětské armády pro obranu socialismu položí svůj život v boji proti jakémukoliv nepříteli. Nutno dodat, že tehdejší ideologií byl používán pojem „každý nepřítel“, což mohl být ve své podstatě kdokoliv.³⁷

Vlastní text vojenské přísahy zní takto: „*Já, občan Československé socialistické republiky, vědom si své čestné vlastenecké povinnosti, přísahám před bojovou zástavou věrnost pracujícím lidu vedenému Komunistickou stranou Československa.*

³⁶ Rozhovor Petra Drože s panem Petrem Babickým st. dne 17. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

³⁷ HOBRLAND, Martin. 730. *Válečné povídky z mírové doby*. Hradec Králové: Concept 42 s.r.o., 2015, s. 5-7.

*Slibuji, že budu vojákem statečným a ukázněným, že budu důsledně a iniciativně plnit ustanovení vojenských řádů, rozkazy velitelů a zachovávat vojenské tajemství. Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně, svěřené mi pracujícím lidem a připravovat se na boj, abych mohl na rozkaz prezidenta a vlády Československé socialistické republiky co nejlépe bránit svou vlast a její socialistický řád proti každému nepříteli. Pro obranu socialismu jsem vždy připraven stát pevně v řadách ozbrojených sil Československé socialistické republiky po boku Sovětské armády i armád ostatních socialistických zemí v boji proti jeho nepřátelům a nasadit i svůj život k dosažení vítězství. Tak přísahám!*³⁸

„Moje přísaha se tenkrát konala v Kežmaroku na náměstí, potom, co jsme to odpochovali za přítomnosti vojenský hudby, tak tam lampasák z tribuny přečetl text přísahy, no a my jsme svorně zahulákali: Tak přísaháme! Přísahu jsme samozřejmě museli umět nazpaměť, na to se kladl důraz už v přijímači, bez toho by nás ani nepustili ji vykonat a mazáci na to kladli obzvlášť velkej důraz, abychom ji uměli. Potom si pamatuju, že jsme jednotlivě chodili k té tribuně a text přísahy jsme taky jednotlivě podepisovali. Tenkrát tam byla celá moje rodina se na mě podívat a já jsem měl hlavně radost, že mám konečně vycházku, že se s nima můžu zase sejt.“³⁹ Z tohoto je patrná zejména velká radost z toho, že vojáci, kteří prošli útrpným obdobím přijímače, mohli konečně vidět svoji rodinu a že alespoň na krátkou chvíli mohli zapomenout na vojenský život za bránou kasáren.

„Právě jsem zahlédl svoji maminku, ční vysoko nad davem. Po chvíli vidím tátu, sestry, kamaráda Vaška, Pavlu a Štěpánku. Všichni mě zdraví a usmívají se. Vojenská paráda je u konce, letíme do poschodí odhodit kanady, pásky a samopaly, neboť nás čeká první vycházka. Všichni se těšíme jako malí kluci. Konečně jsem za bránou a jsem rád, že se moji milí sešli v tak hojném počtu. Usadili jsme se v restauraci blízko Moravské vinárny. Kolem stolu vládne nekonečná pohoda. Jsem šťastný.“⁴⁰

³⁸ ČSLA.cz. *Přísaha vojáka základní služby* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/vojenskasluzba/vzs/prisaha.htm>>.

³⁹ Rozhovor Petra Drože s panem Petrem Babickým ml. dne 17. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁴⁰ LEDINSKÝ, Petr. *Pozemáci*. Praha: Naše vojsko, 2012, s. 119.

3 Příprava vojáků a cvičení, stravování vojáků a služby

3.1 Příprava vojáků a cvičení

Politické školení mužstva - politické školení mužstva mělo mimo běžné politické informace předávané vojákům i dalekosáhlejší význam.⁴¹ Konalo se v místnosti nazvané politicko-výchovná světnice, ve zkratce nazývaná jako PVS a prováděl ho politický pracovník armády, nazývaný mezi vojáky „politruk“.⁴²

Politické školení vojáků se zaměřovalo na rozumovou výchovu, což obnášelo, aby pochopili marxisticko-leninistické uspořádání a chápání světa. Mravní výchova měla vojáky připravit na to, aby se stali dobrými komunisty s výborným vztahem k práci a aby se zaměřovali na potřeby každého člověka v socialistické společnosti. Pracovní výchova vedla vojáka ke kladnému vztahu k práci, která byla nutnou potřebou každého člověka. Poslední fází politického školení byla estetická výchova, která měla vojáky připravovat na estetické chápání přírody a společnosti, měla vojáka naučit esteticky myslet a umělecky tvořit. Důležitý byl přístup vojáka ke kolektivismu, třídní nesmiřitelnosti, nenávisti a internacionalismu. Bylo potřeba vojáky přesvědčit, že stojí na správné straně a v případě potřeby by byli ochotni zemřít za svoji socialistickou vlast. K dosažení tohoto cíle samozřejmě směřoval už ceremoniál vojenské přísahy.⁴³

Stejně jako v občanském životě se i v armádě rozvíjely také různé formy socialistické soutěže. Dle tehdejší literatury socialistická soutěž v armádě účinně napomáhala k plnění úkolů bojové a politické přípravy a výchovy vojáků. Spojovala v sobě požadavek uvědomělé vojenské kázně s využitím tvůrčí iniciativy všech vojáků.⁴⁴

„No tak jsme se shromáždili v pévéesce, no a přišel politruk. Většinou všichni tihle politrucci byli už od základní školy nějaký ty svazáci, většinou to byli takový ty vychcanější, nechtělo se jim dělat a většinou dělali takovýchlety administrativní práce. Tak nás školil takový ty kraviny, Lenin a bezpečnost práce, jak by se mělo, co by se mělo, jakým způsobem

⁴¹ Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Politické školení mužstva* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/csla/vojak-csla/>>.

⁴² Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁴³ Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Politické školení mužstva* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/csla/vojak-csla/>>.

⁴⁴ HYNEK, František. *Učebnice pro autoškoly II*. Praha: Naše vojsko, 1974, s. 288.

a tak. Většinou jsme si museli číst noviny a on se nás potom ptal, kdo je předseda vlády a kdo má jaký funkce v Sovětském svazu, no, aby měl člověk přehled o tom, kdo je ve vládě u nás v sovětský vládě, v Polsku, Maďarsku, NDR. To člověk musel vědět de facto veškerý tyhle ty politický funkcionáře. Většinou člověka strašili, že pokud to nebude umět, tak bude vykonávat různý nepříjemný práce, například v kotelně, hlídání autoparku v noci a tak. Oni si vždycky nějaký trest našli, když to člověk neznal. Víte, ale pro mě to tenkrát byly takový politický kecy.“⁴⁵ Z tohoto vyplývá, že většina vojáků se o politickou přípravu příliš nezajímala, spíše to pro ně znamenalo možnost odpočinku po náročném výcviku.

Pořadová příprava - Na pořadovou přípravu se při výcviku kladl důraz zejména proto, že měla naučit vojáky správnému držení těla a vzornému vojenskému vystupování. U vojáků rozvíjela návyky typu jako rychle a přesně reagovat na povely, pěstovala u nich obratnost, hbitost a zejména vytrvalost. Pořadová příprava byla důležitá, protože u vojáků rozvíjela schopnosti správně reagovat v boji při použití bojové techniky, pomáhala tedy zvyšovat bojovou pohotovost vojsk. Prvky pořadové přípravy byly nezbytnou součástí všech taktických zaměstnání. Pořadová příprava jednotlivce v sobě zahrnovala pořadové cviky beze zbraně i se zbraní za pohybu, vzdávání vojenských poct i pohyb na bojišti, zapamatování si základních pojmů povelových technik, rozvinování do rojnice i zpětné řazení do pochodového tvaru družstva, reagování na povely k odjištění zbraní, nabíjení a vybíjení, pohyb, přískoky a plížení. V 60. letech se učil i postup při nasednutí vojáků na tank při výsadku i následné sesednutí. Pořadová příprava jednotek v sobě zahrnovala zejména základní pojmy pro čety a vyšší jednotky, nasedání a vysedání z vozidel, tanků, nácvik zaujímání bojových linií vozidel a přechod mezi nimi, dále pak reakci jednotek na signály určené pro navádění vozidel a jiné činnosti. Signály se vydávaly pažemi, hlasem, praporky, za snížené viditelnosti pak barevnými světly, v bojové situaci pak za pomoci signálních střel, dýmovnic a světel.⁴⁶

„Vzpomínám si na svoji první pořadovou přípravu na vojně, shromáždili jsme se na „buzerplace“ a přišel nějaký svobodník s jednou „peckou“. Představil se jako svobodník Brejcha a hned nás začal buzerovat, většinou za to, že nemáme utažený opasek, kdy prej pod opasek se nesmí vejít ani dva prsty. Já jsem samozřejmě dostal pojeb taky, tak jsem si ho utáhl, i když mi to dost škrtilo, ale postupem času si na to člověk stejně zvykl. Vysvětlil nám,

⁴⁵ Rozhovor Petra Drože s panem Zdeňkem Duchkem dne 20. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁴⁶ Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Pořadová příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/csla/vojak-csla/>>.

že voják, kterej neumí pochodovat, není voják a on z nás ty vojáky udělá. No tak jsme pochodovali, levá, pravá, seno, sláma a tak. Obraty čelem vzad, vestoje i za pochodu. Pamatuju si, že jeden můj kolega vůbec pochodovat neuměl. Tomu svobodníkovi potom došla trpělivost, začal na něj řvát, že se pochodovat bude učit ve chvílích volna a že dokud budeme cvičit, tak on bude běhat po buzerplace, zvedat při běhu ruce a křičet levá, pravá. Potom přišel nějaký kapitán, nařídil mému kolegovi vrátit se zpátky do řady a tomu svobodníkovi dal pěkný kotel.⁴⁷ Z toho vyplývá, že se na pořadovou přípravu kladl velký důraz, jelikož měla podpořit sounáležitost mužstva. Ovšem i někteří velitelé, pokud psychicky nezvládali výcvik nováčků, uchylovali se i k metodám, které bychom nazvali šikanováním.

Střelecká příprava - Střelecká příprava patřila k základním předmětům bojové přípravy. Důraz se kladl zejména na to, aby se voják naučil ovládat základní zbraň, a tou byl samopal vzor 58.⁴⁸ Je to automatická ruční zbraň, která funguje na principu tlakových plynů, jež jsou odebírány z hlavně pomocí plynových kanálků na píst uložený nad hlavní. Má přímoběžný závěr a je uzamykán pomocí kyvné závory nesené závorníkem. Hlaveň je nasazena do pouzdra závěru a je chromovaná. Pojistka má 3 režimy: 1 - střelba jednotlivými ranami, 0 - zajištěno a 30 - střelba dávkou. Zbraň je vybavena střeleckou pohotovostí, hledí je nastavitelné od 100 do 800 m. V ČSSR se vyráběly dvě varianty tohoto samopalu, a to Sa 58 P s dřevěnou ramenní opěrkou a Sa 58 V se sklopnou ramenní opěrkou.⁴⁹

Střelecké přípravě se přisuzovala velká vážnost. V 60. letech se tvrdilo, že palba z pěchotních zbraní je základní prostředek ke zničení nepřítele v boji. V 80. letech se však přistoupilo na novou doktrínu. Zdůrazňovalo se zde, že palba motostřeleckých jednotek složená z palby pěchotních zbraní a výbroje organických vozidel je základní metodou ničení mechanizovaných a obrněných sil nepřítele. Ve zkratce lze říci, že se zdůrazňovala schopnost palebné spolupráce mezi střelci a těžkou výstrojí. Střelecká příprava zahrnovala základy střelby. Zde se zejména rozebíral účel zbraně a nábojů, význam miřidel a volba záměrného bodu, vliv větru a teploty na dráhu střely, doba letu střely, rozborka a sborka zbraně. Nauka o zbrani a munici zahrnovala komplexní pochopení zbraně, odstraňování závad vzniklých při střelbě, ošetřování, ukládání zbraní a munice ke zbrani. V pravidlech střelby se voják musel

⁴⁷ Rozhovor Petra Drože s panem Zdeňkem Duchkem dne 20. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁴⁸ Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Střelecká příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/csla/vojak-csla/>>.

⁴⁹ LOPRAIS, Zdeněk. *Samopal vzor 58* [online]. militaria.wz.cz, 2005 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.militaria.wz.cz/cs/sa-58.htm>>.

naučit orientovat na bojišti, jak volit cíle, kdy a jak střílet. Způsob střelby v sobě zahrnoval schopnost naučit vojáka střelbu vstoje, vkleče, vleže, za pohybu, zvládnout vlastní střelbu. V 60. letech musel voják umět zvládnout i střelbu jako příslušník tankového výsadku.⁵⁰

„Střelby na vojně probíhaly vždy podle přísných pravidel pořadovky, nikdo nesměl udělat žádnou chybu, protože se střílelo samozřejmě ostřejma nábojema. Střílelo se vleže, vkleče, vstoje. Střílelo se zhruba tak ve čtyřech lidech, kteří byli vždycky na palebný čáře. Vedl to vždycky nějaký velitel střeleb. Potom, co jsme teda zaujali tu střeleckou polohu, no tak samozřejmě vydal pokyn: Směno zbraně nabíjet! Tak jsme si vzali do ruky samopal, dali jsme tam zásobník, nabili jsme, natáhli, zajistili. Potom jsme se museli po jednom hlásit, například vojín Škrábek ke střelbě připraven. No, a když to řekli všichni, tak velitel vydal například pokyn: Směno, na nekrytě ležící figuru s kruhy, na střed spodního okraje třemi jednotlivými ranami pálit. Potom, co jsme dostříleli, tak velitel střeleb vydal rozkaz náboj skrýt, zbraň zajistit. Potom se prováděla prohlídka nábojové komory samopalu a zásobníků. Vždycky nás obcházeli, kontrolovali samopal a zásobníky a řekli vidím, znamenalo to, že je všechno v pořádku, potom jsem shodil závěr a vypálil jsem ránu jistoty. Když takhle všechny obešel, tak jsme se poklusem rozeběhli k terčům. Tady jsme se zase museli hlásit hodnoty, kdo kolik nastřílel bodů na terči, kolika zásahy a tak. Buď to bylo výborný, dobrý anebo nevyhovující. Já jsem jako vcelku střílel tak nějak dobře, nebyl jsem špatnej střelec.“⁵¹

Z tohoto vyplývá, jak důležitou úlohu hrála pořadová příprava a vysoce disciplinované chování vojáků v průběhu ostrých střeleb, nezřídka totiž došlo k poranění vojáků vlivem špatné manipulace se zbraní.

Ženíjná příprava - Ženíjná příprava v sobě zahrnovala opevňovací práce, stavbu mostů, údržbu cest a překonávání zátarasů. Od 70. let přibylo v naší armádě opatření proti požárům. Voják se musel naučit vybudovat okop, zákop a spojovací zákop. Tankisté samozřejmě museli umět vykopat okop i pro svůj tank. Voják se musel naučit, že terén není vždy takový, aby vyhovoval obranným úmyslům, a že v případě útoků bude terén útočником upraven tak, aby co nejvíce ztěžoval postup. Důležité bylo maskování. Voják se musel naučit maskovat svůj pohyb, techniku a vojenský materiál. V co největší míře se užíval skryt

⁵⁰ Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Střelecká příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/csla/vojak-csla/>>.

⁵¹ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

v křovinách, alejích, roklích apod. Při technickém maskování se využívalo maskovacích barev, umělých masek, deformačních prostředků a klamných staveb.⁵²

Zdravotnická příprava - Na zdravotnickou přípravu byl kladen zvláštní důraz, neboť rozvíjela kolektivní cítění vojáků v náročných terénních podmínkách, kdy jediným úmyslem nepřítele je vyřadit vojáka z boje, a to jakýmkoliv způsobem. Musel být nejenom schopen poskytnout pomoc spolubojovníkovi, ale v případě potřeby si poskytnout pomoc i sám, pokud není nikdo jiný nablízku. Do zdravotnické přípravy samozřejmě spadaly i zásady vojenské hygieny, tj. průběžná denní hygiena, holení, stříhání vlasů i nehtů. V polních podmínkách se tato hygiena obzvláště dodržovala. Bylo nařízeno důkladné vymývání polních lahví, pití pouze převařené vody, pokud toto nebylo možné, voda se chemicky upravovala tabletami, jako byl „Pantocid“ nebo „Dikacit“. Pokud byl daný voják vybrán, byl určen do kurzu pro zdravotníky a určen jako zdravotník, tj. jako předstupeň lékařské pomoci. Zdravotnická příprava v sobě zahrnovala i zásady ochrany před zbraněmi hromadného ničení. Proti ozáření byla v polovině sedmdesátých let používána látka jménem „Cistamin“. Proti dusivým látkám se používaly čichací ampule z protichemického balíčku. Proti zpuchýřujícím a nervově paralytickým látkám se užívala laická injekční stříkačka a od roku 1982 autoinjektor GAI.⁵³

Tělesná příprava vojáka - Tělesná příprava byla součástí bojové přípravy a její účel byl prostý, a to zajistit utužení organismu, harmonický vývoj každého jednotlivce, radost a osvěžení po namáhavé práci. Tělesná příprava byla spojena s otužováním vojáků. Ranní tělesné cvičení vojáků probíhalo vždy třicet minut, a to již 10 minut po budíčku, který byl obvykle v 6:00 hodin. Toto se opakovalo vždy kromě nedělí a státních svátků. Při tělesné přípravě se užívaly tři varianty výstroje: sportovní ústroj, kalhoty, boty, bez čepice s obnaženou horní polovinou těla anebo polní stejnokroj pro praktická cvičení.⁵⁴

„To bylo takhle skoro každé den, pořádně jsme se nevyspali a už nás honili jak nadmutý kozy, běhali jsme jen v teplákách, nahoře bez trika. Cvičilo se skoro půl hodiny, mezitím samozřejmě nějaký kliky, dřepy, žabáky a tak podobně. Jako nikdo se nemohl

⁵² Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Ženíjná příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/csla/vojak-csla/>>.

⁵³ Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Zdravotnická příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/csla/vojak-csla/>>.

⁵⁴ Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Tělesná příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/csla/vojak-csla/>>.

flákat.⁵⁵ Z tohoto vyplývá, že na tělesnou přípravu vojáků základní služby v armádě se kladl zvláštní důraz, neboť utužování fyzické kondice spojené s otužováním těla velice příznivě působilo na zdravotní stav vojáků.

Současně s tímto výcvikem se každý voják základní služby působící v armádě musel naučit spojovací přípravu, tj. jak správně ovládat radiovou techniku důležitou pro vzájemnou komunikaci, taktickou přípravu a základy vojenské topografie, aby dokázal účelně využívat znalostí terénu pro plnění bojových úkolů.⁵⁶

3.2 Stravování vojáků

Ke stravování vojáků v kasárnách sloužily jídelny a také tzv. „ARMY“, jak se jiným slovem nazývaly vojenské kantýny. Kvalita stravy v jídelnách nebyla nejlepší, nicméně pokud voják měl po náročném výcviku hlad, snědl téměř cokoli, toho se zřejmě vojenští kuchaři drželi. Mezi jídla, která se pravidelně vařila, patřily zejména fazole, čočka, hrách, guláše. Základem však byla tzv. univerzální hnědá omáčka nazývaná UHO, která sloužila jako standardní příloha k masu s knedlíky, těstovinami, rýží. Tato omáčka byla mimo kasárenský dvůr s oblibou vařena i v jiných stravovacích zařízeních tehdejší ČSSR. Příležitostně se však vařila i výjimečně chutná jídla, která vojáci měli v oblibě. Jednalo se pak zejména o pečené kuře, smažený řízek, smažený sýr, palačinky, masovou směs s hranolky, salám v těstíčku. Co se týká snídaní i večeří, byly někdy teplé, jindy zase studené. V neděli večeře obvykle nebyvaly, v poledne se vždy „nafasoval“ papírový sáček, který obsahoval zejména rybí konzervu, uzeninu, sýr, ovoce a zeleninu.⁵⁷

„No když jsem dostal k snídani polívku, já, kterej jsem byl zvyklej na koláče nebo na buchty, tak jsem na to koukal dost divně. Jako v přijímači jsem fakt měl hlad, to jo. Protože tam prostě jsi dostal jenom to, co jsi musel a taky kolikrát se stalo, že člověk přišel na tu novou rotu z přijímače, tak se v kuchyni sešlo asi 30 lidí a všichni se nahrnuli k tomu okýnku, mazáci samozřejmě šli dopředu a měl jsi na najezení třeba půl hodiny, celá rota se najíst. No, a když jsi byl předposlední, půlhodina pryč, velitel zavelel vztyk, odchod. Takže, kdo se najedl, to měl dobrý, kdo se nenajedl, to měl špatný. Tak jsi vykydl oběd do takového várnice,

⁵⁵ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁵⁶ ČSLA.cz. *Výcvik a bojová příprava* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/armada/vycvik/index.htm>>.

⁵⁷ POHRANIČNÍK Bloguje. *Služba prochází žaludkem*. [online]. pohranicnik.blogspot.cz, 2012 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://pohranicnik.blogspot.cz/2012/06/sluzba-prochazi-zaludkem.html>>.

*kteřá tam byla pro tenhle účel, a odešel jsi. Tak sis třeba ty knedlíky strčil do kapsy, je to teda divný, ale tak to bylo, jinak jsi měl hlad.*⁵⁸ Z tohoto je vidět, že hierarchie vztahů, která fungovala u armády, se projevovala i v kuchyni. Na jídlo byl vymezen příslušný časový limit, který určil velitel roty. Pokud nově nastupující voják měl tu smůlu a nedostalo se na něj, musel se někdy odhodlat i k věcem možná nepochopitelným, tj. například výše uvedené ukládání knedlíků do kapes uniformy.

*„Šlo to podle hodností, první do jídelny šel vždycky velitel se najíst a postupně se docházelo dál k okýnku a bralo se jídlo. Ze začátku jsem musel jíst příborem, pozdějš jako mazák jsem mohl lžící, ale první rok to vážně nešlo. Někdy se člověk prostě najíst nestihl, když velitel dojedl, řekl vztyk, odchod a bylo po jídle. Jediná záchrana, co si pamatuju, byl chleba, kterej tam vždycky byl, tak jsem si ho vždycky napakoval do kapes, aby se člověk najedl.*⁵⁹ Toto jen potvrzuje, že jedinou záchranou mladších vojáků před hladem byl chléb, kterého byl v kuchyni dostatek.

*„Čaj, kterej v kuchyni byl, byl ve stejnejch nádobách jako polívka, no a občas se tak stalo, že ty nádoby špatně vymyli, takže prostě ten čaj chutnal, jako polívka. Bylo to hrozný.*⁶⁰ Z tohoto vyplývá, že na hygienu v kuchyni se v tehdejší armádě příliš ohled nebral.

Kantýny neboli výše zmiňované tzv. „ARMY“ patřily k místům, kde bylo možné sehnat něco k jídlu, popřípadě k pití. Alkohol včetně piva se zde však neprodával. Sortiment nápojů byl různý, od džusů, limonád, po mléko, které si vojáci občas kupovali cestou ze snídaně nebo cestou na výcvik. Bylo zde možné si dopřát také šálek kávy.⁶¹

*„Ano, v kasárnách byla možnost si přikoupit něco k jídlu a pití v bufetu, kterejm se říkalo Arma, ale tam jako zobák si nesměl. Arma byla jenom pro mazáky, takže pokud jsi tam přišel, tak tě prostě vyhodili. Jako nemělo cenu se tam s nima hádat nebo se s nima snad rvát, to bylo o průser, tak jsem odešel. Tak to prostě bylo.*⁶² Arma tedy neoficiálně sloužila pouze starším vojákům, nikoli mladším či dokonce nově nastoupivším vojákům základní vojenské služby.

⁵⁸ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁵⁹ Rozhovor Petra Drože s panem Petrem Babickým ml. dne 17. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁶⁰ Rozhovor Petra Drože s panem Petrem Babickým st. dne 17. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁶¹ POHRANIČNÍK Bloguje. *Služba prochází žaludkem*. [online]. pohranicnik.blogspot.cz, 2012 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://pohranicnik.blogspot.cz/2012/06/sluzba-prochazi-zaludkem.html>>.

⁶² Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

3.3 Služby v kasárnách

Plánování a rozpis služeb zpravidla prováděl dozorčí útvaru neboli ve vojenském slangu nazývaný „devěták“. Toto označení vzniklo v 50. letech 20. století a označovalo velitele vojenského tělesa.⁶³ Služby se zapisovaly do knihy služeb. V této knize je na jeden den vždy jeden list. Byl zde uveden jmenovitě každý příslušník jednotky a na jednom řádku bylo třicet čtverečků, jelikož den má čtyřicet hodin, ale služby byly nepřetržité a zasahovaly do dvou operačních dnů. Operační den začínal zpravidla v 19:00 hodin dle jednotlivého útvaru. Jednotlivé služby se pro přehlednost vyznačovaly různými barvami.⁶⁴ Povinnosti dozorčího nařizoval řád vnitřní služby. Dozorčí útvaru byl jmenován z důstojníků, štábu a služeb útvarů. Osobně dohlížel na pořádek u útvaru, za výkon celodenní směny, za zbraně a střelivo k nim. Byl podřízen veliteli útvaru. Byla mu podřízena celodenní směna útvaru. Před nástupem do služby byl instruován náčelníkem útvaru, bylo mu předáno heslo stanovené na konkrétní den, které znali jen příslušní funkcionáři.⁶⁵

Nové heslo bylo stanoveno na každý operační den. Používalo se hlavně v noci, kdy nešlo ověřit, kdo se před vojákem vyskytuje. Heslo se obvykle skládalo ze dvou slov, a to z názvu věci a z názvu města, které začínalo na stejné písmeno, například Dělo-Děčín. Narazila-li hlídka na někoho, ozvalo: se „*Stůj, kdo tam*“? Odpověď zněla: „*Hlídka*.“ „*Heslo*?“ „*Dělo*.“ Ohlas: „*Děčín*.“ Pokud dotyčný heslo neznal, už cvakaly závěrysamopalů.⁶⁶

„Vzpomínám si, když jsem byl na stráž, tak před tím, než jsem převzal službu, tak bylo na každé den určený nějaký heslo, většinou se to skládalo ze dvou slov, už si teda nepamatuju, jaký hesla byla, jo ale prostě v rozkaze bylo, že pokud ten dotyčný nebude znát odpověď na to heslo, tak bych ho měl zastřelit. To si nedovedu představit, že bych měl po někom střítet, když by neznal heslo, to se mi tenkrát zdálo na hlavu postavený. Naštěstí k té situaci nikdy nedošlo a všichni to heslo znali.“⁶⁷ Z toho vyplývá, jak důležitý byl význam hesla a jaké fatální důsledky mohla mít jeho neznalost.

⁶³ ČSLA.cz. *Dozorčí útvaru* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://csla.cz/vojenskaslužba/vzp/index.html>>.

⁶⁴ GROBELNÝ, Josef. *S emblémem Chodů na klopách*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, s. 33.

⁶⁵ ČSLA.cz. *Dozorčí útvaru* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://csla.cz/vojenskaslužba/vzp/index.html>>.

⁶⁶ GROBELNÝ, Josef. *S emblémem Chodů na klopách*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, s. 120.

⁶⁷ Rozhovor Petra Drože s panem Petrem Babickým ml. dne 17. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

Další povinností dozorčího útvaru bylo kontrolovat výstroj a výzbroj nastupujících směn, zjišťovat a odstraňovat nedostatky, vydávat povel k odchodu do dozorčí a strážní služby. Od starého dozorčího přebíral písemnosti, zbraně a střelivo uložené ve služební místnosti a podle čísel kontroloval jejich úplnost, signalizační zařízení a také vězně ve výkonu trestu. Dozorčí útvaru musel vědět, kde jsou jednotky útvaru a jaký výcvik konají, znát bojové rozdělení útvaru a vést o něm přehled, kontrolovat vzhled vojáků, přebírat vězně do výkonu trestu. Při vyhlášení bojového poplachu musel neprodleně předat zprávu nadřízeným a zajistit rychlé a organizované opuštění kasáren.⁶⁸

Ke službám, které sloužili vojáci základní vojenské služby, patřila služba dozorčího roty a většinou strážní služba, kdy se zpravidla jednalo o ostrahu kasáren. Služba dozorčího roty byla obvykle od 15:00 hod. do 16:00 hod. následujícího dne, lišilo se to však dle jednotlivých útvarů. Vše začínalo přebíráním služby, zde bylo převážně důležité, aby souhlasila evidence zbraní a munice. Vše ostatní už tak důležité nebylo. Dozorčí roty byl označen červenými šňůrami, což byl propletenec ozdobné červené šňůry, kdy jeden konec držel v háčku na výložce, druhý konec byl v knoflíkové dírce, z níž visely dva vývody. Jeden měl na konci ozdobný náboj, na druhém byla píšťalka. Na ni se pískaly nástupy dle denního řádu. Dozorčí řídil chod roty, organizoval rajony, vydával munici a zbraně vojákům nastupujícím do strážní služby. Při případných kontrolách podával hlášení. Dozorčí rovněž vydával propustkové knížky a kontroloval vycházky. Společně s dozorčím fungoval i pomocník dozorčího roty.⁶⁹

Výkon strážní služby spočíval v ostraze vojenského areálu, jehož úkolem bylo zabezpečit, aby se nikdo nepovoláný nedostal do vnitřních prostor areálu, a také zajistit, aby vojáci svévolně neopouštěli areál kasáren.

„To nás takhle strašili s tím, že jednou za rok vždycky přeskočí plot kasáren nějaký francouzský diverzant, mělo se jednat o francouzský černochoy. Nevím, jak zrovna přišli na francouzský černochoy, ale blíž jsem se o to nějak nezajímal. Po přísaze jsem tenkrát nastoupil do svojí první strážě. Dvě hodiny jsem bděl, dvě hodiny jsem sloužil a dvě hodiny spal. Tenkrát jsem takhle hlídal vozovej park a zrovna přšelo. Na sobě jsem měl takovej plášť dlouhej a chodil jsem takhle kolem toho plotu kvůli těm černochoům, který prej mají ze mě

⁶⁸ ČSLA.cz. *Dozorčí útvaru* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://csla.cz/vojenskaslužba/vzp/index.html>>.

⁶⁹ GROBELNÝ, Josef. *S emblémem Chodů na klopách*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, 199 s. ISBN 978-80-7405-308-5, s. 53.

něco dostat, fotit techniku a tak podobně. Tak si pamatuju, že jak mě tak zblbli, že jak foukal vítr a najednou mi vzal kapucu a hodil mně ji přes hlavu. Já jsem v tu ránu měl nataženej samopal a myslel jsem si, že po mně jde nějakej ten černochoch. Pamauju si, že pro mě byl docela velkej problém vyndat ten náboj z tý komory, ale musel jsem si nějak poradit, protože by to byl docela průšvih, kdybych to někde hlásil, proč jsem natáh samopal. Kdybych někde řekl, že mi fouknul vítr kapucu na hlavu a já jsem kvůli tomu natáhl zbraň. Vyndal jsem zásobník a náboj z komory, což další věc by byla, kdyby mě zrovna v tu chvíli, pokud jsem měl zásobník venku, někdo přepadl.“⁷⁰ Z tohoto vyplývá, že základním prvkem, který na vojáky působil při výkonu strážní služby, byl strach, a to zejména strach z ostrého použití zbraně.

⁷⁰ Rozhovor Petra Drože s panem Petrem Babickým st. dne 17. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

4 Vycházky, opuštěný, dovolenky, jak se šlo do civilu, co nám vojna dala

4.1 Vycházky, opuštěný a dovolenky

Pokud byl voják základní vojenské služby zařazený v systému bojové pohotovosti, což spočívalo v tom, že po vyhlášení bojového poplachu musel do 30 minut nastoupit k plnění bojových úkolů u útvaru, k němuž byl určený, mohl jít na vycházku v místě dislokace útvaru. Vycházky trvaly zhruba od 17 do 22 hodin daného dne podle denního rozkazu příslušné roty. Někde také trvali na tom, aby si voják odebíral i večeri, čímž se odchod na vycházku odložil o 1 hodinu, tudíž trvala od 18 do 22 hodin daného dne. Pokud byl voják vzorný nebo byl specialista, měl vycházku o 1-2 hodiny delší, to znamenalo do 23 nebo do 24 hodin. Vycházky ve všední den byly do 24 hodin, v sobotu o 1-2 hodiny delší, v neděli byly vycházky od 10 do 24 hodin, ve výjimečných případech od 8. hodiny ranní. Voják, který vykonával vycházku, nesměl opustit prostor města, kde sídlila vojenská posádka. Voják, který vykonával základní vojenskou službu, žádal o udělení vycházky u velitele družstva. Vycházku uděloval a podepisoval velitel roty. Vycházka se zapisovala do propustkové knížky a do knihy vycházek u dozorčího roty. Propustkovou knížkou se vojáci prokazovali při náhodné kontrole vojenskou pořádkovou hlídkou. Po příchodu z vycházky zpět k útvaru voják odevzdal propustkovou knížku dozorčímu roty. Opuštění posádky neboli tzv. „opuštěný“ byl odměnou pro vojáky základní vojenské služby v délce trvání 2 dnů + 2 dny na cestu. Většinou byl udělován na víkend a den před a po víkendu. Opuštění posádky nebylo nárokové, bylo udělováno vzorným vojákům za odměnu při vzorném plnění bojových úkolů. Tak se stávalo, že někdo měl „opuštěných“ více, někdo žádný. Opuštění posádky uděloval velitel útvaru na základě návrhu velitele roty. Cestu si hradil voják ze svých financí, na cestu mu byla poskytnuta strava.

Dovolená byla nárokovou složkou, a to až od 01. 05. 1960, kdy byla upravena zákonem č. 76/1959 Sb. Trvala 10 dnů za kalendářní rok + doba nezbytná na cestu. Dovolená byla u jednotky udělována v době mimo cvičení, soustředění a další hlavní úkoly u roty a útvaru. Cesta na dovolenou byla vojákovi vždy uhrazena. Voják obdržel tzv. „župku“ neboli stvrzenku, na jejímž základě mu Československé státní dráhy nebo Československá státní automobilová doprava vystavila jízdenku tam a zpět. Dovolená byla udělována tak, aby byla

ukončena vždy v neděli do 24 hodin. Za všechny dny dovolené měl voják základní vojenské služby nárok na proplacení stravy.⁷¹

„Vždycky, když jsem chodil ven na vycházku a měl jsem štěstí, že jsem ji dostal, tak jsem procházel kolem devěřárny, člověk musel kolem jít tím pořadovým krokem a vždycky salutovat, kdyby se devěřák náhodou díval a vím, že ta devěřárna byla po pravý straně, když jsem odcházel z kasáren. No když jsem chodil zpátky, tak jsem musel zase salutovat levou rukou. Jednou jsem se takhle vracel zpátky a byl jsem dost pod parou, neudržel jsem normální krok, natož pořadovej, no, a když jsem kolem té devěřárny procházel, tak si mě všiml devěřák z okna, no a jelikož tenkrát zrovna u nás byla nějaká kontrola z vyšších míst, poslal pro mě dva kluky, ty mě zabalili do prostěradla a odnesli mě takhle na pokoj.“⁷²

„Vzpomínám si na svojí první vycházku po přísaze, dostal jsem ji tenkrát já a ještě nějaký dva kluci z naší roty. No, samozřejmě hned potom, co jsme vyšli z kasáren, jsme zamířili do nejbližší hospody, kde jsme si dali pár piv. Já jsem si v hospodě koupil ještě tabulku čokolády, kterou jsem snědl po cestě do kasáren, bylo to z toho důvodu, aby to ze mě netáhlo, věděl jsem totiž, že mazáci chtějí, abychom na ně dýchali, když jsme přišli, no a ti, co byli opilí, tak potom dělali rajony. No takže, když jsme tam přišli, tak první otázka od mazáků byla: Co jsi chlastal? No kluci se většinou přiznali, já jsem mu řekl, že jsem měl 2 decy vína, no a normálně mně to tenkrát prošlo, pak jsem to takhle dělal už na každý vycházce.“⁷³

Z toho je zřejmé, že většina vojáků základní vojenské služby spatřovala ve vycházce možnost alespoň krátkého návratu do civilního života, takového, jaký zažívali před vojnou.

4.2 Jak se šlo do civilu, co nám vojna dala

Důležitou věcí každého vojáka základní vojenské služby bylo číslo. Toto číslo udávalo počet dní, který mu zbýval k návratu do civilního života. Nově nastupující vojáci to měli tzv. „za milion“, to bylo číslo, které se první půlrok nesmělo vůbec před mazáky vyslovit, neboť dotyčný, který tak učinil, si tento prohřešek musel řádně odpracovat. Čísla, která patřila mezi tzv. jubilejní, byla 500, 300 a 100. Tato čísla byla zpravidla vždy důvodem k oslavě. Nezřídká si vojáci základní služby vytvářeli pro tento účel speciálně vyráběné bankovky,

⁷¹ ČSLA.cz. *Vycházky, opuštěný, dovolenky* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-08-17]. Dostupné z WWW: <<http://forum.csla.cz/viewtopic.php?f=12&t=919>>.

⁷² Rozhovor Petra Drože s panem Jiřím Richtrem dne 22. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁷³ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

popřípadě také smuteční oznámení. Posledních 150 dní vojny vojáci základní služby stříhali metr, což však bylo zakázané, neboť to uráželo vojáky z povolání. Metr byl zpravidla různě vyřezávaný, popřípadě zdobený. Poslední dva měsíce před odchodem do civilu si vojáci vyráběli průkazy záložáka. Tyto průkazy si vojáci vyráběli zejména během nočních služeb a obsahovaly tikety sportky, ve kterých se zaškrťovaly zbývající dny před odchodem do civilu. Vyráběly se také různé poslední pozdravy z vojny a ozdoby na připnutí z trikolory.⁷⁴

„Posledních 150 dní se každé z nás těšil do civilu, nevím o nikom, kdo by snad na vojně chtěl zůstat, samozřejmě, stříhal se metr, jako se to dělalo asi všude na jinejch útvarech, jen prostě jak se to blížilo, tak jsem měl takový divný pocity, najednou mi přišlo líto, že už neuvidím kamarády, se kterýma jsem byl takovou dobu.“⁷⁵ Na základě toho lze usuzovat, že vojáci základní služby se na odchod do civilu velmi těšili, jenže když se blížil den, kdy měli opustit bránu kasáren, přišlo jim najednou líto, že musí opustit své kamarády, z nichž některé už nikdy neuvidí.

„Poslední dny na vojně už se v podstatě nedaly ani vojnou nazvat, ne alespoň takovou, jakou jsme zažívali v přijímači, morálka mezi vojáky polevovala, v tu dobu jsem docela hodně přemejšlel, uvědomoval jsem si, že dva roky vojny byl nesmysl, nicméně mě to naučilo určitýmu pořádku, například, že tady někdo velí a ty se mu musíš podřídít. Myslím, že dneska už by tohle asi nefungovalo. Zjistil jsem, že jsem se naučil skvěle poznávat lidi od vychcánků po kluky, který to mysleli dobře, upřímně a který byli féroví, tam jsi je prostě rozpoznal. Poznal jsem tam, že na některý lidi se dá spolehnout a některý zase ne. Na vojně jsi byl prostě sám, nemohl jsi jít za mámou nebo za tátou, buď jsi se s kamarády domluvil, anebo ne. Naučil jsem se tam hodně starat se o sebe a hlavně zodpovědnosti, což si myslím, že dnešním mladejm chybí.“⁷⁶ Je tedy zřejmé, že dva roky základní vojenské služby byly poměrně dlouhá doba, nicméně posloužila mladým klukům, aby se naučili nést zodpovědnost za své chování a své rozhodnutí.

„Mě vojna za ty dva roky velice zklidnila, naučili mě tam prostě určitý pokoře a slušnosti, podle mýho názoru dneska prostě tohle chybí. Stejně to ale na vojně bylo pěkný, byla tam parta, jakou už jsem potom nezažil, byla tam sranda, ale znáte to, každé vám odpoví

⁷⁴ ČSLA.cz. *Jak jsme se bavili* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-09-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/vojenskasluzba/jakjmsesebavili/index.htm>>.

⁷⁵ Rozhovor Petra Drože s panem Vlastimilem Bílou dne 15. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁷⁶ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 16. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

podle toho, jakou má zrovna náladu od velkého plusu do velkého mínusu. Já jsem tam dostal svůj vlastní motocykl, kterej jsem se naučil řídit. Vždycky jsem chtěl jezdit na motorce a to se mi na vojně splnilo.“⁷⁷ Je vidět, že vojenská služba naučila mladé kluky jistému kolektivnímu cítění, pokoře a úctě k autoritám a nadřízeným. Pro mnohé z nich otevřela bránu k něčemu nepoznanému, co v civilním životě dosud nezažili.

⁷⁷ Rozhovor Petra Drože s panem Petrem Babickým st. dne 17. 7. 2015 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

5 Specifika služby u vojenského útvaru Valašské Meziříčí ve vzpomínkách pamětníka

Vojenský útvar s kódovým označením 1541 spadal do působnosti Východního vojenského okruhu se sídlem v Trenčíně (dnes Slovenská republika). Proto i některá specifika služby, týkající se zejména bojové připravenosti vojáků, popřípadě střelecké přípravy byla odlišná od vojenských útvarů, které spadaly do působnosti Západního vojenského okruhu. Tyto útvary se vyznačovaly zejména vyšší bojovou připraveností, jelikož se nacházely u hranic se Spolkovou republikou Německo. Například na střeleckou přípravu vojáků nebo ochranu před zbraněmi hromadného ničení nebyl kladen zas až takový důraz jako u posádek, nacházejících se v působnosti Západního vojenského okruhu. U tohoto vojenského útvaru existovala škola, která měla za úkol přípravu budoucích vojáků z povolání. Chodily do ní ve své podstatě 15leté děti, které byly připravovány pro svoji celoživotní profesi vojáka z povolání.

„Třeba u tohohle konkrétního útvaru byla škola kluků, kteří šli z devátý třídy rovnou na profesi voják z povolání. To byly děcka, kterým bylo defacto 15 nebo 16 let, a když tam chodily po tom nádvoří, tak tam chodily děti, uniformovaný, celkem směšný pro nás. No a byli to vojáci z povolání, který vlastně měli být v armádě do konce života nebo já vlastně nevím, jak si to představovali oni. Pro nás to bylo směšný a neuvěřitelný, že některý z rodičů tam může poslat kluka patnáctiletýho na vojenskou školu a vůbec směšný bylo, když třeba salutovali vyšším šaržím a prostě bylo to něco, jako když se člověk dnes podívá na nějaký ty snímky z té Číny. Přišlo mi, že se většina z nich viděla v těch majorech, kapitánech a plukovnících. My jsme jim říkali „degeši“, pro nás, jako v podstatě pro civilisty to bylo zvláštní.“⁷⁸ Z tohoto vyplývá skutečnost, že pro mnoho nově nastupujících vojáků byla naprosto nepochopitelná představa, že by již po ukončení základní školy měli nastoupit kariéru profesionálního vojáka. Mnozí brali dva roky strávené na vojně jako svou povinnost.

Součástí vojenského útvaru s kódovým označením 1541 Valašské Meziříčí byla také vojenská kapela.

„To se takhle vybírali základáci už před vojnu, jednalo se samozřejmě o kluky, který uměli hrát dost dobře na nějaký hudební nástroj. Samozřejmě se stalo, že neměli dostatek

⁷⁸ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 26. 2. 2016 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

hudebníků, tak se třeba objížděly vesnice okolo a sháněli se kluci z civilu, který uměli na něco hrát. Třeba trubka odešla, tak sháněli nového trumpetistu. Já jsem tohle jezdil, jako řidič, vzala se Škoda 1203, a když nějakýho kluka našli, tak ho chtěli narvat ke kapele. Já jsem jako řidič nemohl pít, tak jsem za tyhle jízdy dostával proviant, například jsem potom do kasína přitáhl 50 flašek vína.“⁷⁹

Z tohoto vyplývá skutečnost, že pokud se nenašel dostatek hudebníků mezi vojáky základní služby, bylo potřeba najít některé hudebníky i z civilní sféry, pokud to bylo v zájmu armády.

Po nástupu k vojenskému útvaru č. 1541 byli nově příchozí vojáci rozdělováni podle specializace, jakou vykonávali v civilní sféře, popřípadě podle toho, čím byli vyučeni.

„Já jsem na vojně vykonával funkci řidiče, zpravidla většina kluků byli řidiči. Vojna byla dobrá z toho důvodu, že si tam prakticky každý udělal řidičák na skupiny C, E, m, což je dnes docela drahá záležitost. Dobrý to měli kluci, kteří byli například vyučený jako kuchaři, ty šli do kuchyně a to byla dobrá zašívárna, hlad si tam neměl. Kdo byl například zedník, tak jeho zaměstnání spočívalo v tom, že dělal všechny zednické práce, který tam byly potřeba, opravoval fasády a tak podobně.“⁸⁰

Z tohoto vyplývá skutečnost, že v rámci Československé lidové armády byla pro nově nastupující vojáky možnost získání řidičského oprávnění vítanou možností k získání nové kvalifikace.

Nástupy k vojenskému útvaru č. 1541 probíhaly na rozdíl od naprosté většiny vojenských útvarů působících v socialistickém Československu pouze 1 x ročně a fungovala zde pouze tzv. „mazácká vojna“.

„U normálních kasáren existovaly 2 nástupy, vzpomínám si, že někdo nastupoval i v lednu, ale to byli asi PTP. Jelikož jsi byl na vojně dva roky a nastupovalo se zjara a na podzim, tak u nás byli bažanti, půlroční, pak roční a ten druhý rok pak už ve své podstatě supráci. Bažanti půl roku, druhý půlrok půlroční. U nás se hodně dbalo na vázání kanad podle toho, jak se vázaly. U nás jsi prostě byl celý rok bažant a druhý rok jsi byl v podstatě suprák. Takže smůla byla, že se sloužilo mazákům celý rok, to jinde takhle nebylo. U nás fungovala pouze mazácká vojna, lampasácká nefungovala. Lampasáci o tomhle nechtěli ani slyšet a hlavně by to asi nefungovalo, nedovedu si představit, že by tam pořád byl nějaký

⁷⁹ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 26. 2. 2016 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁸⁰ Tamtéž.

lampasák s náma a hlídal nás. Ti všichni odpoledne šli domů a víceméně jsi v kasárnách mohl dělat, co jsi chtěl.“⁸¹

Způsob trávení volného času v kasárnách ve Valašském Meziříčí byl buď kolektivní, nebo individuální. V době osobního volna, které bylo zpravidla od 16 hodin, mohli vojáci vykonávat ve své podstatě jakoukoli činnost. Platilo to pro vojáky, kteří nebyli zrovna zařazeni v některé ze služeb.

„U nás v kasárnách se dá říct, že se člověk nenudil, měli jsme tam možnosti opravdu dost, jednou jsme takhle jeli s autobusem s těma degešema, jak jsme jim říkali, do Vsetína do bazénu, udělala se prostě akce a jelo se do bazénu. Posilovnu jsme tam měli a tělocvičnu v tom areálu, tak jsi mohl chodit do posilovny, a to jak jsi chtěl, každě den třeba. V tom nebyl žádný problém, zaměstnání bylo do 16 hodin, po 16. hodině tyhleti lampasáci odešli, vždycky tam zůstal nějaký tadyten, kterej měl dozor, no a ty jsi si mohl defacto dělat v tom kasínu, co jsi chtěl. Když jsi byl mazák a měl jsi hlad, šel jsi do kuchyně, zobáci ti upekli hranolky. Dalo se prostě dělat opravdu leccos. Vzpomínám si, že jsme dělali i nějakou osvětovou činnost, pokud to bylo pod politickou hlavičkou.“⁸²

Trávení volného času bylo opravdu rozmanité a vojáci měli na výběr řadu činností, jak svůj volný čas účelně využít. Někteří svůj volný čas využívali také „kšeftováním“ s různými druhy materiálu.

„U nás v kasárnách se nekradlo, já jsem jako řidič Škody 1203 měl nějakou tabulkovou spotřebu, a to asi 10,8 l/100 km, a když jsi šetřil, tak jsi jel třeba za 8 l. Vyplňovali jsme ty stazky, nějaký kilometry jsi ujel a co jsi ušetřil, tak jsi si nalil do kanystru. Norma se splnila a bylo to bez problémů. O benzín měli zájem především občanský pracovníci. Dal jsi mu prostě 20 l benzínu, on ti za to přines třeba něco, co jsi potřeboval, a oba jste byli spokojení. Kšeftovalo se, co by ne.“⁸³

V rámci zajištění bezproblémového chodu a ostrahy kasáren ve Valašském Meziříčí byli i zde vojáci zařazováni do služeb.

„U nás na útvaru začínaly vždy služby od 6 do 18 nebo od 18 do 6. To se taky lišilo, protože jinde to bylo třeba jiný. Byly služby na rotě, tzn. na baráku, anebo služba na bráně. Na každém baráku měl službu vždycky jeden dozorcí. Ten, co byl na bráně, tak si vzpomínám,

⁸¹ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 26. 2. 2016 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

že to byl vždycky voják z povolání, no a ten měl k ruce vždycky jednoho základáka jako pomocníka, ale to platilo jenom v noci, přes den tam byl ten lampasák sám. Pak taky byla služba v autoparku. Na hlavní bráně většinou sloužili vojáci v hodnosti praporčíka. Ono taky záleželo na tom, jakou techniku si měl hlídat a jak ten kterej útvar byl důležitěj. Jako je jasný, že kluci kolikrát na tý stráží i usnuli, to bylo naprosto normální. Prostě jsi šel někam, kde tě nikdo neviděl, zachumlal si se a chvíli jsi spal. Já jsem si službu tenkrát zpříjemňoval tím, že jsem koukal dírou ve zdi na holky, který tam chodily za hradbou, byla tam vedle nějaká škola nebo učiliště, už si přesně nepamatuju.“⁸⁴

Z tohoto tvrzení vyplývá skutečnost, že únava u vojáků vykonávajících strážní službu v nočních hodinách byla naprosto běžnou záležitostí. Někteří vojáci, pokud si byli jisti, že je nikdo nesleduje, si snažili službu ukrátit alespoň krátkým odpočinkem.

⁸⁴ Rozhovor Petra Drože s panem Františkem Škrábkem dne 26. 2. 2016 v Plzni. Přepis rozhovoru uložen v osobním archivu.

Summary

The aim of this thesis is a characteristic of the Czechoslovak people's army, its formations and functions which was that army complying to orders of Warsaw pact because Czechoslovak people's army was a part of that pact. In the first chapter of that thesis is characterized the political situation in the Czechoslovakia during socialism in the sixties, seventies and eighties of the twentieth century. There is also given regard to the political events of the years 1968 and 1989 in memories of contemporaries who were fulfilling primary military service in this period. The second chapter is focused on a military terminology description. There is described the meaning of the concept "soldier". There are also analyzed individually troops of the Czechoslovak people's army. There is peeked into the Czechoslovak people's army from the sight of the actual literature. The second chapter is intentioned on the enlistment process and joining the army. Especially, there is described the first day of the military service and with that associated an admission procedure. Next part of this chapter is focused on a period called "přijímače" which every young man had to do after joining the military service, although, there was lots of bullying. That phase was finished by a ceremonial military oath. The third chapter is focused on the soldier's individual kinds of the combat preparation. There is an emphasis on the political training, shooting drill, first aid training, order drill and a physical training. The second part of that chapter is focused on the soldier's diet in barracks and the services which had to practice soldiers of the primary military service. The fourth chapter is focused on the days off called "opušťáky" and the soldier's holidays. At the end of the fourth chapter there is described how soldiers were spending their free time before leaving this army. The fifth chapter is focused on the specifics of the Czechoslovak people's army service formations in memories of contemporaries in Valašské Meziříčí.

Závěr

Šedesátá léta v Československu se nesla ve znamení nové ústavy, která byla nazývána socialistickou, a revolučních snah o uvolnění napětí v politickém a kulturním životě. V tomto období také dochází k větší informovanosti občanů Československa o životě na „západě“. Situace v naší zemi však byla označena představiteli Svazu sovětských socialistických republik za katastrofickou a vyvrcholila vojenským zásahem do Československa 21. srpna roku 1968. Československá lidová armáda v této době zůstala neaktivní, nicméně byla v plné bojové pohotovosti. Vojáci základní vojenské služby v těchto srpnových dnech roku 1968 prožívali skutečný „křest ohněm“ a nemohli tušit, jak se situace vyvine v průběhu několika dalších hodin či dní.

V roce 1969 po nástupu Gustáva Husáka k moci nastává v naší vlasti tzv. doba normalizace. Jejím cílem bylo znovuobnovení komunistického režimu v plné síle a v podobě, jaký měl před srpnovými událostmi roku 1968. Dochází k řádné „očistě“ ve společnosti, armádě i u vedoucích funkcionářů v Komunistické straně Československa. Jistá potřeba otevřeně mluvit o problémech a potřeba přestavby komunistického režimu přichází až v roce 1985 po nástupu Michaila Gorbačova do funkce vůdce Svazu sovětských socialistických republik. V Československu se mezitím odpor proti totalitnímu režimu stupňoval a strana se jej snažila všemi prostředky potlačit. Události vyvrcholily 17. listopadu roku 1989. Řada vojáků základní vojenské služby působících v této době byla ve vojenské pohotovosti připravena zakročit proti demonstrantům. Vojáci měli zakázáno opustit areál kasáren, poslouchat zahraniční rozhlas či sledovat televizi. Většinu tehdejších vojáků základní vojenské služby sužoval strach, že by měli použít zbraně proti vlastnímu obyvatelstvu, nicméně se mezi nimi našli i tací, kteří by byli v danou dobu schopni zakročit, ale ti byli v menšině. Jediné, k čemu nakonec došlo, bylo pokojné vítězství demokracie nad totalitou. Rok 1989 se pro armádu nesl ve znamení bouřlivých změn. Základní vojenská služba byla zkrácena na 12 měsíců a ti, kteří nemohli nebo z jakéhokoliv přesvědčení nechtěli vykonávat základní vojenskou službu, mohli nastoupit na tzv. „civilní službu“, která byla zpravidla o polovinu delší než základní vojenská služba.

Základní lidskou složkou Československé lidové armády byl voják, ať se jednalo o vojáka z povolání nebo vojáka základní vojenské služby. Byl to člověk, který měl povinnost bránit svou vlast. Československá lidová armáda byla součástí prvního operačního sledu

Varšavské smlouvy, což bylo dané zejména geografickou polohou naší republiky. Území ČSSR bylo rozděleno na dva vojenské okruhy. Za socialismu byla Československá lidová armáda velice vyzdvižována, byla uváděna jako nositelka pokrokových tradic, které vzešly z revolučních bojů proti fašistickým okupantům v závislosti na tradicích husitských bojovníků. Jejím zdrojem byla národně-demokratická revoluce dělnické třídy. Lze říci, že Československá lidová armáda se skutečně stala plnohodnotnou bojovou silou připravenou všemi prostředky bránit socialistické zřízení. Úkoly vojáků nespočívaly pouze v bojové činnosti, nýbrž také v hospodářském, politickém a kulturním rozvoji společnosti. Základním problémem lidové armády bylo odpírání apolitičnosti. Dalším problémem bylo, že v rámci politického boje došlo k odstranění účastníků západního odboje a také k nekritickému přejímání strategické a taktické normy od Sovětské armády.

Každý branec, budoucí voják základní služby, se musel před nástupem k výkonu základní vojenské služby podrobit odvodovému řízení a vstupní lékařské prohlídce. Odvodové řízení probíhalo v některém z posádkových domů armády v příslušném městě před vojenskou komisí, jejímž představitelem byl vojenský lékař obvykle v hodnosti majora nebo podplukovníka. Branci předstupovali před vojenskou komisí jednotlivě a pouze ve spodním prádle. Zvláštní důraz u odvodového řízení byl kladen na správnou funkci pohlavních orgánů. Verdikt odvodové komise zpravidla zněl: „Schopen-odveden!“ Kdo nebyl odveden pro svůj špatný zdravotní stav, obdržel lidově nazývanou „modrou knížku“ neboli doklad o neschopnosti k vojenské činné službě. Měl však platnost pouze na dobu jednoho roku, poté musel její držitel předstoupit znovu před odvodovou komisí, jestli nedošlo k zlepšení jeho zdravotního stavu. Mnozí branci měli o budoucí službě v armádě hodně naivní představy, nicméně je nutno zdůraznit, že povinností každého mladého muže před rokem 1989 bylo narukovat do armády a bránit svou vlast. Kdo odveden nebyl, byl tehdejší společností vnímán jako nevhodný. Branec, který byl uznán schopným vojenské činné služby, čekal již jen na povolávací rozkaz k nástupu do některého z vojenských útvarů. Nástupy k vojenským útvarům byly vždy k 1. říjnu a k 1. dubnu daného roku. Jezdilo se k nim vlakem, pro tento účel byly vypravovány zvláštní vlaky. Platilo pravidlo, že voják by neměl být umístěn na území kraje, kde měl trvalé bydliště. Po nástupu k vojenskému útvaru byl zařazen do přijímače a po měsíci byla vykonána slavnostní vojenská přísaha zpravidla spojená s první vycházkou. Poté byli vojáci rozděleni na roty a začal jejich první půlrok. V této době byli vojáci nazýváni „bažanty, holuby“ apod. Následně se z vojáků stávali „půlročáci“, poté

„mazáci“ a poslední rok vojny dosloužili jako „supráci“. Před nástupem k vojenskému útvaru platil přísný zákaz požívání alkoholu, toto však většina budoucích vojáků nedodržovala zejména z toho důvodu, aby zahнала tísnivé pocity před vstupem do kasáren.

Po příchodu do kasáren se vojáci odebírali k fasování vojenské výstroje. K polní výstroji vojáka Československé lidové armády patřila základní výstroj, odlehčená výstroj a výstroj vezená na technice. Mnozí vojáci se snažili při fasování výstroje uplatnit rady starších kolegů například ze zaměstnání, nicméně tyto rady se mnohdy neselektovaly s úspěchem. Mohla za to zejména arogance starších vojáků vůči nováčkům během fasování vojenské výstroje. Civilní výstroj vojáků byla zasílána v papírových pytlích na adresu trvalého bydliště vojáka. Po nafasování vojenské výstroje se vojáci odebírali k řádnému ostříhání. Toto byla velice neoblíbená činnost, neboť pro některé vojáky znamenala ztrátu osobní identity. Po předpisovém ostříhání následovalo první sprchování. Jednalo se o první a nadlouho poslední sprchování v teplé vodě, neboť tu měli k dispozici později pouze mazáci. Poté se vojáci podrobovali vstupní lékařské prohlídce, která byla nezřídka spojena s prověrkou politické uvědomělosti. Vojáci, kteří byli politicky uvědomělí či měli například některého z rodičů v některé významné funkci, získávali u svých velitelů určité kladné hodnocení. Ubytování vojáků probíhalo v obdélníkových místnostech na tzv. „palandách“, což byly celokovové postele umístěné nad sebou. Každý voják měl k dispozici noční stolek, lůžko a skříňku. Starší vojáci pečlivě dbali na to, aby voják měl ve skřínce věci řádně uložené a zarovnané. Ukládání věcí do skříněk bylo zpravidla spojováno s prvními případy šikany, kdy jednoduše došlo k vyházení věcí vojáka ze skříňky na podlahu, pokud se staršímu vojákovi nelíbilo, jak je má mladší voják ve skřínce uložené.

Po nástupu k výkonu základní vojenské služby měl voják na výběr, a to mezi „lampasáckou“ a „mazáckou“ vojnu. Lampasácká vojna spočívala ve výkonu služby dle standardních pravidel, v souladu s představami a rozkazy velitelů. Tento voják moc netrpěl, neměl však šanci se dostat na vycházku či obdržet tzv. „opušťák“. Mazácká vojna byla důstojníky na jednu stranu potlačována, ovšem také byla podporována, neboť zbavovala důstojníky odpovědnosti za mladé vojáky. Mazácká vojna spočívala v naprosté poslušnosti vojáků prvního ročníku vůči vojákům druhého ročníku a ve vykonávání prací, které by měl vykonávat mazák. Stinnou stránkou mazácké vojny byla šikana. Její případy byly od méně závažné až po velice závažné. Nejhorším stupněm šikany bylo vykonávání sexuálních úsluh mezi vojáky, které se někdy výrazně podepsalo na psychice vojáků. Stávalo se také, že někteří

vojáci skončili po brutálním fyzickém napadení v nemocnici a mazák u vojenského soudu a posléze ve vojenské věznici Ilava nebo Sabinov. Čím byl voják psychicky labilnější, tím byl vystaven většímu útlaku ze strany svých šikanovatelů.

Období přijímače bylo pro nově nastupující vojáky velice psychicky a fyzicky náročnou záležitostí. Cílem armády bylo udělat z lidí stádo bytostí nesmyslně plnících jakýkoli příkaz. Toho bylo dosaženo zejména nedostatkem jídla, pití a spánku. Po přijímači následovala vojenská přísaha. Jednalo se o formální akt nezřídka trvající více jak dvě hodiny. Přísaha se zpravidla konala na náměstí měst, ve kterých sídlil vojenský útvar. Pro některé vojáky byl problém pochopit text přísahy. Obvykle se jednalo o příslušníky menšin. Nábožensky založení vojáci naopak text přísahy chápali, ale odmítali mu porozumět po významové stránce. Na vojenskou přísahu se kladl velký důraz. Pro mnoho vojáků však přísaha znamenala spíše možnost setkání se svou rodinou po měsíci plném fyzických a psychických útrap.

V průběhu základní vojenské služby se vojáci učili řadě dovedností, mezi něž patřila politická příprava, pořadová příprava, střelecká příprava, ženijní, zdravotnická a tělesná příprava. Politická příprava probíhala v místnosti nazývané politicko-výchovná světnice a vedl ji politický pracovník nazývaný mezi vojáky politruk. Důraz byl kladen na marxisticko-leninistické chápání světa, estetickou výchovu a na politické znalosti vojáka. Cílem bylo vojáky přesvědčit, že stojí na správné straně a jsou ochotni zemřít pro svoji socialistickou vlast. Většina vojáků se o politickou přípravu příliš nezajímala, znamenala pro ně spíše odpočinek po náročném výcviku. V rámci pořadové přípravy byl kladen důraz na správné držení těla a vzorné vojenské vystupování. Cílem bylo podpořit sounáležitost mezi mužstvem, a to zejména pak při plnění náročných bojových úkolů. Střelecká příprava patřila k základním předmětům bojové přípravy. Důraz byl kladen zejména na to, aby se voják naučil ovládat svoji osobní zbraň, kterou byl samopal vzor 58. Voják se v průběhu ostrých střelb musel naučit ovládat svoji zbraň vstoje, vleže, vkleče, za pohybu. V rámci střelecké přípravy byla nutná ukázněnost, neboť v několika případech také došlo k poranění v důsledku špatné manipulace se zbraní. V rámci ženijní přípravy byl kladen důraz na maskování a krytí. Zdravotnická příprava rozvíjela kolektivní cítění vojáků. Byl zde kladen důraz na to, aby voják byl schopen poskytnout první pomoc raněnému spolubojovníkovi a v případě, že nebyl nikdo jiný nablízku, i sám sobě. Do zdravotnické přípravy spadaly i zásady vojenské hygieny a ochrana před zbraněmi hromadného ničení. Tělesná příprava byla součástí bojové přípravy

a její úkol byl prostý, a to zajistit utužení organismu, harmonický vývoj každého jednotlivce, radost a osvěžení po namáhavé práci. Tělesná příprava byla spojena s otužováním vojáků, zpravidla se cvičilo pouze v teplákách s obnaženou horní polovinou těla.

Ke stravování vojáků byly určeny jídelny a tzv. „ARMY“ neboli vojenské kantýny, ty však sloužily pouze starším vojákům. Strava v kasárnách nepatřila k nejdokonalejším, nicméně po náročném výcviku vojáci snědli téměř vše. Dá se říci, že základem všech jídel bylo tzv. „uho“, což byla univerzální hnědá omáčka používaná tehdy téměř všude v Československu. Vařila se občas i chutná jídla, než patřil smažený sýr, smažený řízek, hranolky, salám v těstíčku. Problémem při stravování byl časový limit, který určoval velitel roty. Šlo se podle hodností, a pokud měl nově nastoupivší voják smůlu a nedostalo se na něj, odhodil svou porci do várnice připravené pro tento účel, a aby se zachránil před hladem, schoval si například knedlíky do kapes uniformy. Záchranou před hladem byl chléb, kterého byl v kuchyni vždy dostatek.

V rámci výkonu základní vojenské služby drželi jednotliví vojáci v kasárnách služby. Plánování a rozpis služeb prováděl tzv. „deveťák“ neboli dozorčí útvaru, který byl instruován náčelníkem vojenského útvaru. Dozorčí útvaru byl jmenován z řad důstojníků, štábu služeb a útvarů. Náčelníkem útvaru mu bylo předáno heslo na každý operační den, které znali jen příslušní funkcionáři. Heslo se skládalo ze dvou slov a jeho význam byl obrovský. Jeho neznalost mohla mít fatální důsledky. Ze služeb, které vojáci základní služby sloužili, byla služba dozorčího roty, jehož úkolem bylo vést evidenci zbraní a munice, vydávat propustkové knížky a kontrolovat vycházky. Dozorčí roty měl vždy „k ruce“ pomocníka dozorčího roty.

Strážní služba spočívala v ostraze kasáren. Jejím úkolem bylo zabezpečit, aby se nikdo nepovolaný nedostal do areálu kasáren a aby vojáci svévolně neopouštěli areál kasáren. Někteří vojáci měli z těchto služeb strach, protože se obávali toho, aby případně nemuseli použít svou služební zbraň.

Jednou z mála věcí, na které se vojáci základní služby opravdu těšili, byly vycházky, opuštění posádky a dovolená. Vycházka trvala zhruba od 17 do 22 hod. v místě dislokace útvaru. Pokud se jednalo o vojáka specialistu, měl vycházku o 1-2 hodiny delší. V neděli pak vycházka trvala od 10 do 24 hodin. Voják na vycházce nesměl opustit prostor města, v němž byla vojenská posádka. O vycházku žádal voják velitele družstva a podepisoval ji velitel roty. Zapisovala se do propustkové knížky, kterou se vojáci prokazovali při náhodné kontrole. Pokud se voják při vycházce například opil, byl ze strany mazáků nucen provádět tzv.

„rajony“ neboli úklidové práce. Zajímavostí je, že někteří vojáci toto řešili například čokoládou, aby jim nebyl z úst cítit alkohol. Vycházka znamenala pro vojáky základní služby alespoň krátký návrat do civilního života. Opuštění posádky, nazývané mezi vojáky „opušťák“, byl udělován vzorným vojákům a trval 2 dny před víkendem + víkend. Cestu si voják hradil sám, na cestu mu byla poskytnuta strava. Dovolená byla vojákovi udělena v délce trvání 10 dnů za kalendářní rok, a to vždy mimo dobu cvičení, soustředění a další úkoly u roty a útvaru. Cesta byla vojákovi uhrazena. Voják obdržel tzv. „župku“ neboli stvrzenku, na jejímž základě mu Československé státní dráhy nebo Československá státní automobilová doprava vystavila jízdenku tam a zpět. Dovolená končila vždy v neděli do 24 hodin.

Od nástupu na vojnu bylo pro každého vojáka důležité číslo, které udávalo počet dní do civilu. Nově nastupující vojáci měli vždy milion, jubilejní čísla byla 500, 300 a 100. Tato čísla byla důvodem k oslavě. Vojáci si vyráběli i speciální bankovky a smuteční oznámení. Oblíbené bylo stříhání metru, které však bylo zakázané, neboť uráželo vojáky z povolání. Poslední dva měsíce si vojáci vyráběli průkazy záložáka. Na odchod do civilu se vojáci velmi těšili, nicméně pokud se odchod blížil, přepadla některé úzkost z toho, že musí najednou opustit své kamarády, které zřejmě již nikdy neuvidí.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem ovlivnily dva roky základní vojenské služby v socialistickém Československu psychické pochody a chování mladých mužů. Dva roky vojenské služby byly velmi dlouhá doba, nicméně se jednalo o dobu, která sloužila mladým klukům k tomu, aby se naučili nést zodpovědnost za své chování a své rozhodování. Naučila je jistěmu kolektivnímu cítění, pokoře a úctě k autoritám. Pro některé otevřela bránu k něčemu novému a nepoznanému.

Prameny

Prameny ústní

Jan Kříž (*1969), služba u vojenského útvaru Kežmarok v letech 1988-1990.

Jiří Richtr (*1957), služba u vojenského útvaru Žatec v letech 1976-1978.

František Škrábek (*1966), služba u vojenského útvaru Valašské Meziříčí v letech 1985-1987.

Petr Babický ml. (*1966), služba u vojenského útvaru Kežmarok v letech 1985-1987.

Petr Babický st. (*1944), služba u vojenského útvaru Dukla Praha v letech 1963-1965.

Vlastimil Bíla (*1956), služba u vojenského útvaru Sokolov v letech 1975-1977.

Zdeněk Duchek (*1956), služba u vojenského útvaru Přáslavice v letech 1975-1977.

Citované publikace

GROBELNÝ, Josef. S emblémem Chodů na klopách. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, 199 s. ISBN 978-80-7405-308-5.

HOBRLAND, Martin. 730. *Válečné povídky z mírové doby*. Hradec Králové: Concept 42 s.r.o., 2015, 57 s. ISBN 978-80-905366-3-0.

HYNEK, František. Učebnice pro autoškoly II. Praha: Naše vojsko, 1974, 325 s.

LEDINSKÝ, Petr. *Pozemáci*. Praha: Naše vojsko, 2012, 155 s., [32] s. obr. příl. ISBN 978-80-206-1264-9.

LIŠKA, Jiří. *Přijímač: 31 dnů základního vševojskového výcviku - 31 příběhů vojenského šílenství z doby pozdního socialismu*. Praha: Jiří Liška v nakl. Mare-Czech, 2015, 229 s. ISBN 978-80-86930-65-7.

PROCHÁZKA, Zdeněk, PIKOUS, Jaroslav a kol. *Československá lidová armáda*. Praha: Naše vojsko, 1984, 155 s.

RAJSIGL, Oldřich. *Vojín Sigr aneb Ne-skutečná vojna: V Sušici nebojovali jen Amíci*. Praha: Práh, 2013, 208 s. ISBN 978-80-7252-438-9.

VANEK, Marcel. *Blbnutí v zeleném*. 1. vyd. Praha: Milahelp, 2008, 283 s. ISBN 978-80-903909-4-2.

VANĚČEK, Michal. *Vzpomínky na vojnu, aneb, Jak jsme bránili rozdělený svět*. Praha: Maxdorf, c2008, 80 s. ISBN 978-80-7345-170-7.

VOKÁLEK, Václav. *Vojínův nářek: autentické dopisy vojáka základní služby: železniční vojsko 1980*. 1. vyd. Praha: Věra Nosková, 2011, 168 s. ISBN 978-80-87373-10-1.

Internetové zdroje

ARMÁDA ČR. *Historie základní vojenské služby v českých zemích* [online]. army.cz, 2004. [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>>.

ČSLA.cz. *Československá lidová armáda* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://csla.cz/armada/druhyvojsk/csla.htm>>.

ČSLA.cz. *Dozorčí útvaru* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://csla.cz/vojenskasluzba/vzp/index.html>>.

ČSLA.cz. *Jak jsme se bavili* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-09-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/vojenskasluzba/jakjsemsebavili/index.htm>>.

ČSLA.cz. *Kasárna* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/vojenskasluzba/kasarna/index.htm>>.

ČSLA.cz. *Přísaha vojáka základní služby* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/vojenskasluzba/vzs/prisaha.htm>>.

ČSLA.cz. *Výcvik a bojová příprava* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/armada/vycvik/index.htm>>.

ČSLA.cz. *Vycházky, opuštěný, dovolenky* [online]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-08-17]. Dostupné z WWW: <<http://forum.csla.cz/viewtopic.php?f=12&t=919>>.

ČSLA.sk. *Polná výstroj vojakov ČSLA*. [online].]. csla.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.csla.sk/csla_730_dni>.

DRAHORÁD, Petr. *Správné ostříhání vojáků základní služby a vojáků v záloze povolaných na cvičení* [online]. kvph.cz, 2008 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.kvph.cz/?stranka=vystroj&telo=ostrihani>>.

HELLER, Petr. *Československo v 70. letech*. [online]. dejepis.com, 2012 [cit. 2015-07-21]. Dostupné z WWW: <<http://dejepis.info/?t=235>>.

Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Politické školení mužstva* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/cs/vojak-csla/>>.

Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Pořadová příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/cs/vojak-csla/>>.

Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Střelecká příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/cs/vojak-csla/>>.

Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Tělesná příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/cs/vojak-csla/>>.

Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Zdravotnická příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/cs/vojak-csla/>>.

Klub vojenské historie ČSLA - VÚ 2010 Zahořany u Litoměřic. *Ženíjní příprava* [online]. kvh-zahorany.webnode.cz, 2010 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://kvh-zahorany.webnode.cz/cs/vojak-csla/>>.

LIŠKA, Tomáš. *Jak jsem na vojně poslouchal* [online]. rozhlas.cz, 2011 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/svobodne/pribehy/_zprava/jak-jsem-na-vojne-poslouchal--871617>.

LOPRAIS, Zdeněk. *Samopal vzor 58* [online]. militaria.wz.cz, 2005 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.militaria.wz.cz/cs/sa-58.htm>>.

NĚMEC, Václav a David BAREK. *60. léta v Československu* [online]. dejepis.com [cit. 2015-07-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.dejepis.com/ucebnice/60-leta-v-ceskoslovensku-prazske-jaro-1968/>>.

NĚMEC, Václav a David BAREK. *80. Léta, Sametová revoluce* [online]. dejepis.com [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.dejepis.com/ucebnice/80-leta-sametova-revoluce/>>.

NITKA, Pavel. *Modrá by byla dobrá* [online]. csla.cz, 2008 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.csla.cz/vojenskasluzba/cojsmeprozi/vojsmeprozi39.htm>>.

POHRANIČNÍK Bloguje. *Služba prochází žaludkem*. [online]. pohranicnik.blogspot.cz, 2012 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://pohranicnik.blogspot.cz/2012/06/sluzba-prochazi-zaludkem.html>>.

ŠTEFFL, Jan. *Vojna v Chebu: Vzpomínky na vojenskou základní službu* [online]. sensen.cz, 2013 [cit. 2015-07-21]. Dostupné z WWW: <[http://www.sensen.cz/narodni-kronika/listovat-kronikou/narodni-kronika/vojna-nebyla-kojna-\(1\)/](http://www.sensen.cz/narodni-kronika/listovat-kronikou/narodni-kronika/vojna-nebyla-kojna-(1)/)>.

V, Pavel. *ČSLA v listopadu 1989* [online]. csla.cz, 2014 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://forum.csla.cz/viewtopic.php?f=4&t=1028>>.

VYKOUKAL, Jaromír. *ČSLA - I. díl* [online]. valka.cz, 2007 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z WWW: <http://www.valka.cz/clanek_12252.html>.

Seznam příloh

- Příloha č. 1:** Vojenská přísaha Horažďovice, rok 1966 I.
- Příloha č. 2:** Tělesná příprava vojáků Valašské Meziříčí, rok 1985 I.
- Příloha č. 3:** Přesun vojenské techniky, Kežmarok, rok 1986 II.
- Příloha č. 4:** Tanky T-72 připravené na vojenské cvičení, Přáslavice, rok 1976.....II.

Přílohy

Příloha č. 1: Vojenská přísaha, Horažďovice rok 1966¹

Příloha č. 2: Tělesná příprava vojáků, Valašské Meziříčí rok 1985²

¹ *Internetová databáze obrázků.* [online]. Dostupné z [www: < http://www.vojensko.cz/horazdovice-r-1966 >](http://www.vojensko.cz/horazdovice-r-1966) [Citováno dne 2016-02-16].

² Foto František Škrábek.

Příloha č. 3: Přesun vojenské techniky, Kežmarok rok 1986³

Příloha č. 4: Tanky T-72 připravené na vojenské cvičení, Práslavice rok 1976⁴

³ Foto Petr Babický ml.

⁴ Foto Zdeněk Duchek.